TALENT IN PRAKTIJK

INSPIRERENDE VERHALEN VAN
LMC PRAKTIJKONDERWIJS
SCHIETBAANSTRAAT ROTTERDAM

TALENT IN PRAKTIJK

TALENT IN PRAKTIJK

Inspirerende verhalen van
LMC Praktijkonderwijs
Schietbaanstraat Rotterdam

Jamie Visser

Sinds augustus 2015 locatieleider en daarvoor docent, stagebegeleider en teamleider van LMC Praktijkonderwijs Schietbaanstraat.

Marijke Boot

Van 2010 tot augustus 2015 directeur van LMC Praktijkonderwijs Schietbaanstraat.

WAAROM DIT BOEKJE?

Ouders en kinderen beschouwen doorverwijzing naar het praktijkonderwijs veelal als einde verhaal: een definitieve streep door een succesvolle toekomst. Voor ons als docenten, medewerkers en directie van LMC Praktijkonderwijs Schietbaanstraat is het begin verhaal. Wij nemen de leerlingen zoals ze zijn, we kijken naar wat ze kunnen, wat goed gaat, en naar wat kan verbeteren. Kinderen van twaalf, dertien jaar kunnen nog een hele ontwikkeling doormaken, dat zien wij ook gebeuren en daar zijn wij trots op, want dat gaat niet vanzelf. Daar werken de leerlingen en wijzelf hard aan.

'Leren werken' is het onderwijskundige motto van onze school. Wij leiden de leerlingen toe naar arbeid, naar een passende baan met perspectief. Leerlingen werken aan hun basiskennis, sociale vaardigheden en specifieke vakkennis en ze doen via stages veel praktijkervaring op. Wat we daarmee bereiken, laten we in dit boekje zien aan de hand van de verhalen van vijftien leerlingen. Geen top vijftien, maar leerlingen die samen een doorsnee vormen van onze schoolpopulatie. Stille, verlegen, langzame, drukke, expressieve en bewerkelijke leerlingen uit alle leerjaren en één tot vier jaar daarna. Leerlingen waar wij stuk voor stuk trots op zijn, omdat ze allemaal hun eigen successen behalen, in hun eigen tempo, op hun eigen manier en niveau, met hun eigen talenten. Ze krijgen door het onderwijs meer zelfvertrouwen, en een ander beeld van zichzelf en hun toekomstperspectief.

Met praktijkonderwijs loop je niet te pronken, dat is het standaardbeeld. Wij gaan daar met dit boekje dwars tegen in. We tonen graag de werkelijkheid van onze school en van onze leerlingen. Daarom vroegen we schrijvers/onderzoekers Rianne Polak en Joke van der Zwaard om met leerlingen, docenten en jobcoaches te praten. Het resultaat is dit boekje met echte praktijkverhalen: informatief, realistisch, inspirerend, ontroerend en opwekkend. Iedereen mag het weten!

Jamie Visser & Marijke Boot
Directie LMC Praktijkonderwijs Schietbaanstraat

INDEX

PROLOOG p. 4

EPILOOG p. 66

COLOFON p. 72

AMEL p. 10

AILENE p. 14

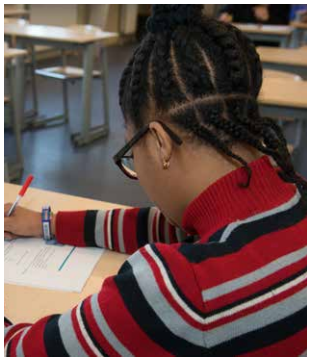

REINALDO p. 18

QUINCY p. 18

BERKAY p. 22

DINILSON p. 26

SARA p. 30

MYRON p. 34

MERVE p. 38

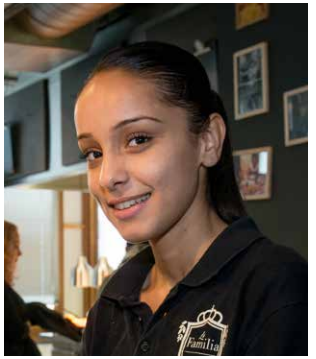

NOUAMAN p. 42

ARLEIZA p. 46

NUMAN p. 50

EMRE p. 54

DAVID p. 58

SANTINO p. 62

WIE BEN IK
WAT WIL IK
WAT KAN IK

EN HOE GA IK
DAARAAN
WERKEN?

GROTE STAPPEN

Maandag en vrijdag zijn de leukste dagen van de week, vindt Amel. ‘Op maandag heb ik al mijn lievelingsvakken achter elkaar. Maar ik vind het wel jammer dat ik die dag mijn eigen mentor niet heb, omdat ik haar heel erg veel mag.’ Op vrijdag heeft Amel de hele dag les van haar mentor en die vindt ze het leukst van alle docenten. Daarom is vrijdag net zo fijn als maandag. Eerst heeft ze op die vrijdagen gewone lessen en het laatste uur is een mentoruur. Dan doen ze gezellige dingen met de klas, zoals koekjes eten die ze eerst hebben gekocht en film kijken. ‘Een beloningsuur is dat’, zegt haar mentor. De hele klas wordt dan beloond voor alle goede dingen die ze die week hebben gedaan.

Hoewel Amel nog maar een paar maanden in de eerste klas zit, heeft ze er al best veel dingen geleerd. ‘Eerst was ik bijvoorbeeld niet zo goed in delen. Op mijn vorige school heb ik dat niet goed geleerd, maar hier wel. En hier heb ik ook Rots & Water geleerd. Dat is voor jezelf opkomen. Bij sociale vaardigheden leren we ook heel veel dingen. Hoe je over jezelf denkt en hoe je je van binnen voelt en bijvoorbeeld ook hoe je iemand die verdrietig is kan helpen.’

Amel

Leerling eerste klas en PrO-teamlid.

‘IK VIND DIT EEN HELE LEUKE SCHOOL. HET IS HIER ZO GEZELLIG! VOORAL DE DOCENTEN MAKEN HET GEZELLIG.’

Zorg & welzijn vindt Amel het allerleukste vak. Dat gaat ze waarschijnlijk niet laten vallen, maar helemaal zeker weet ze dat niet. Want waar ze later wil gaan werken, weet ze ook nog niet. Vakken kiezen hoeft pas in de derde klas, als ze veertien jaar is, dus ze heeft de tijd om erachter te komen wat haar passies en mogelijkheden precies zijn.

Pizza margherita

In het begin van het schooljaar kon Amel niet zo goed nee zeggen. Als iemand haar om iets vroeg, zei ze altijd direct ja. Andere leerlingen vroegen soms dingen aan haar omdat ze wisten dat Amel toch wel ja zou zeggen. Tijdens een van de coachgesprekken heeft haar mentor daar samen met Amel een leerdoel van gemaakt. Om aan dat leerdoel te werken hebben ze toen een tipwoordje bedacht: pizza margherita. ‘Als Amel weer ja had gezegd tegen iets, dan zei ik tegen haar: “Amel, volgens mij is dit een pizza margherita momentje.” En dan zei ze: “Oh, wacht even, nee, nee, ik wil het toch liever niet.” Dan kwam ze voor zichzelf op.’ Nu hoeft haar mentor dat niet meer te zeggen, want het lukt Amel tegenwoordig om zonder hulp te reageren op een manier die goed voor haar is.

Oplossingen en goede dingen

Nee zeggen is ook iets wat bij de lessen Rots & Water hoort. ‘En als iemand je pest of zo, dat je weet hoe je voor jezelf op kan komen.’ Maar voor pesten is Amel niet bang: ‘Als je op deze school gepest wordt of er is iets anders, dan zoeken de docenten hierzo het helemaal tot de bodem uit. Dan wordt het gewoon opgelost, met de directie en de teamleidster en je eigen mentor. Dat vind ik heel goed op deze school. Op mijn vorige school moest je het zelf oplossen, maar dat ging heel moeilijk.’ Gelukkig heeft ze dat zelf nooit meegemaakt, alleen gezien bij andere kinderen. Er is veel contact met thuis op deze school. Niet alleen bij pesten of andere problemen, maar juist ook als er iets goed gaat. Amel’s moeder is daar heel blij mee. Daarnaast vindt zij het fijn dat Amel nu dingen durft te zeggen.

Op de voorgrond

Zelfs in een gezelschap met onbekende mensen durft Amel nu te praten. Dat doet ze bijvoorbeeld als ze met het PrO-team aan de slag gaat. Dat is een groep leerlingen uit verschillende leerjaren die de

school promoot. Ze gaan onder andere naar basisscholen om daar informatie over hun eigen praktijkschool te geven. Dat is ook een les voor henzelf, want ze moeten dan netjes zijn, iedereen een hand geven, leren presenteren en nog veel meer. ‘Eigenlijk is het niet de bedoeling dat iemand uit het eerste jaar dat al doet,’ vertelt Amel’s mentor, ‘normaal gesproken is dat vanaf het tweede jaar. Maar Amel mocht een paar keer mee, want toen kwamen we iemand te kort. Daarna heeft de PrO-teamleidster gevraagd of Amel er niet gewoon al bij wilde, omdat ze het zo goed deed.’

‘Ja,’ vult Amel aan, ‘en ik heb beloofd dat ik het in de tweede klas ook zal doen. Ik vind het leuk, want je kan vertellen wat je op school doet. En dat we hier gezellige docenten hebben en dat ze goed lesgeven. En ik lieg niet tegen hun, ik vind het zelf zo.’

Met een grote glimlach besluit haar mentor: ‘Ik ben echt heel trots op Amel. Want ik weet nog dat ze het in het begin heel moeilijk vond om op de voorgrond te treden en iets te zeggen in een groep. En nu doet ze dat! Dat is echt een supergroot verschil. Daar was haar moeder altijd een beetje bang voor; of ze wel haar woordje durfde te doen. En nu zit ze als eerste van de groep en bovendien als eerstejaars in het PrO-team. Dat is wel een hele grote stap!’

GOED BEZIG

Het is bijna twee jaar geleden dat Ailene voor het eerst de praktijkschool binnenkwam. Ze kan zich die eerste keer niet eens meer zo goed herinneren, maar wel dat ze er toen met haar basisschoolklas op bezoek ging. Ook zijn de kinderen van het PrO-team van de praktijkschool een keer bij haar op de basisschool geweest. Daarna is ze met haar moeder de praktijkschool gaan bekijken. En na de zomervakantie ging ze er voor het eerst alleen en als nieuwe leerling naartoe. 'Toen was ik verlegen en moest ik wennen aan mijn klas en aan de docenten', vertelt ze daarover.

Nu is Ailene aan alles op school gewend. Soms heeft ze wel wat moeite met kinderen die druk zijn en veel rennen en schreeuwen. Daarom is ze blij met de pauzeklas. Dat zijn kinderen uit alle klassen, die samen met een docent tijdens de grote pauze in een lokaal bij elkaar komen, omdat ze graag rustig willen eten. 'Na het eten mag ik op het bord tekenen, een spelletje uit de kast pakken of we doen galgje. En als je niet bent ingeschreven, mag je er niet in.' Maar als je wel bent ingeschreven voor de pauzeklas, mag je ook op een andere plek pauze houden, als je dat een keer liever wilt. Bij mooi weer gaat de groep naar buiten, naar het pleintje achter de school.
De pauzeklas is ontstaan toen een van de leerlingen is overleden. Er is op school toen tijdelijk een herdenkingsruimte ingericht en de docenten merkten op dat Ailene en sommige andere leerlingen dat heel prettig vonden, zo'n plek waar het rustig was.

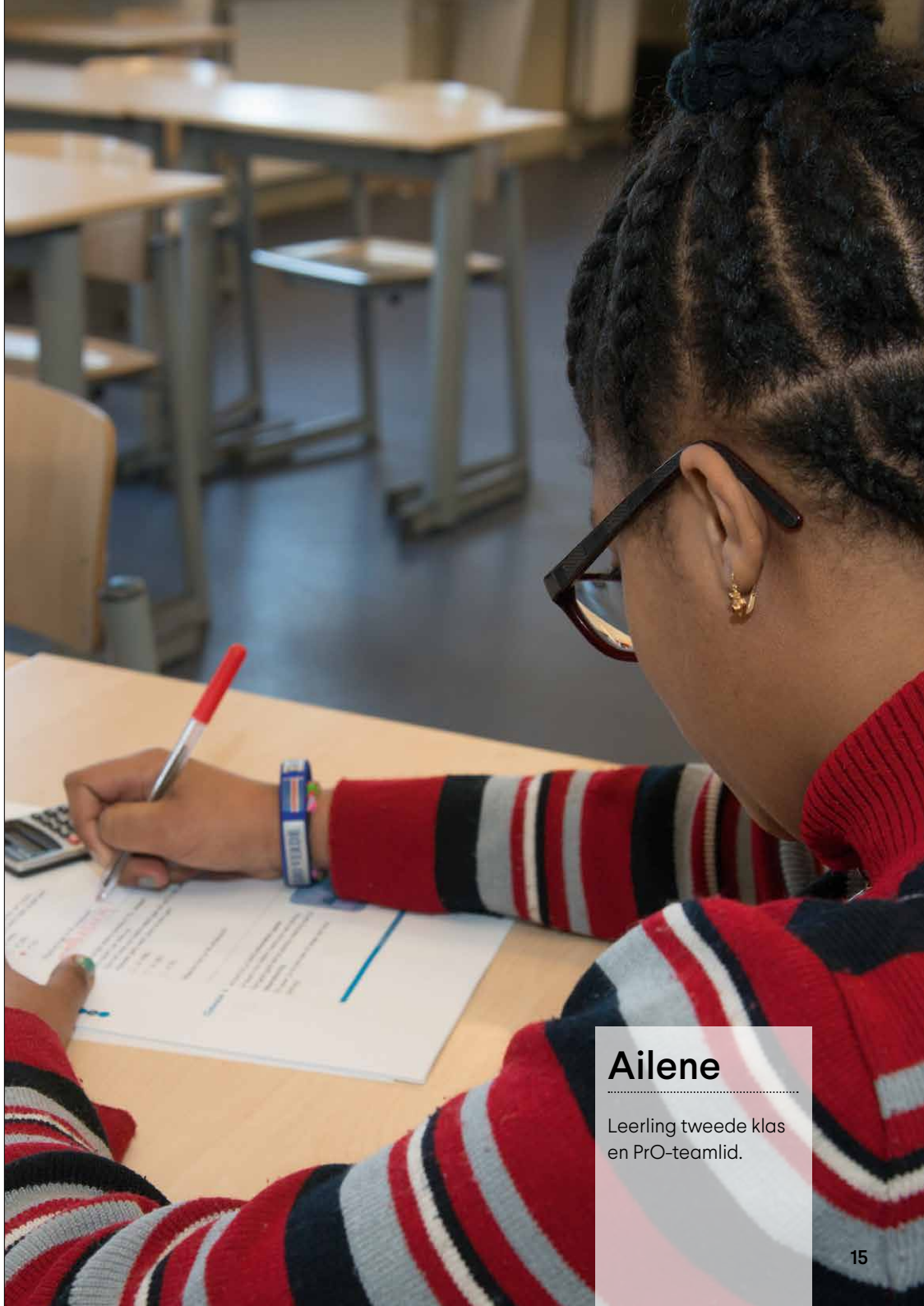

Ailene

Leerling tweede klas en PrO-teamlid.

Dingen doen en maken

Ailene's verlegenheid is nu een stuk minder dan in het eerste jaar. Ze is dit jaar zelfs lid van het PrO-team geworden. Dus als basisschoolkinderen en hun ouders nu naar de open dag van school komen, staat Ailene hen te woord. 'Dat vind ik leuk. Want dan moet je mensen helpen. Je moet vriendelijk blijven en gewoon goed voor die mensen zorgen. Bijvoorbeeld in het keukenlokaal, daar gaan we cupcakes maken. Dan moet ik uitleggen hoe ze dat gaan maken.' Dat je vriendelijk moet zijn, vindt Ailene heel leuk. Ze is ook altijd aardig voor iedereen, vertelt ze. In dingen doen en maken heeft ze het meest plezier op school. Laatst heeft ze met haar klas bij de horecales twee appeltaarten gebakken. Dat was tot nu toe het allerleukste. De docent beoordeelt alles bij zo'n les; van appels schillen en snijden tot het schoonmaken als de taart klaar is. 'Als iets niet goed gaat, moet je het overdoen. Eerst leren we altijd over de gerechten. Uit een boek. Bijvoorbeeld uit welk land het gerecht komt en hoe je het kan voorbereiden. Pas daarna gaan we koken.'

Onlangs is Ailene met haar klas naar een tentoonstelling in de Kunsthal geweest en vervolgens zijn ze bij de Stichting Kunstzinnige Vorming Rotterdam (SKVR) zelf kunst gaan maken. Daar is ze net zo enthousiast over als over het bakken van de appeltaarten. Ze maakte bij de SKVR een poppetje met hele lange, dunne benen. 'Je kon ook andere dingen kiezen, zoals karton, maar ik koos gekleurde klei.' Ailene heeft haar kunstwerk *Een verrassende blik met een verhaal* genoemd. 'Ik vond dat wel een leuke titel en ik vond dat het erbij past.' Binnenkort komt het poppetje tijdelijk in de Kunsthal te staan, op die bijzondere benen.

'IK VIND DAT DE DOCENTEN AARDIG ZIJN EN DAT ZE GOED KUNNEN LUISTEREN EN LESGEVEN.'

Lessen

Iedere dag heeft Ailene les van kwart over acht tot twee uur. Zonder tussenuren. De teamleidster op school doet haar best om voor iedere leerling een aaneengesloten rooster te maken en iedere dag van de week even lang. Bij Ailene staat er drie keer in de week gym op het rooster. Dat vindt ze leuke lessen. Een van de drie gymlessen is altijd een fitnessles. Dan maken ze gebruik van de loopband en allerlei andere apparaten. Haar gymdocent is ook haar mentor, net als vorig jaar. Hij is heel tevreden met Ailene's prestaties en haar vooruitgang. 'Ze doet heel goed haar best en ze is goed vooruit gegaan met rekenen. Verder is ze eigenlijk nooit afwezig en inderdaad altijd aardig. Bovendien heeft ze een goed rapport.' Daarop staan zelfs twee achten; voor Engels en voor zorg & welzijn. Het moeilijkst vindt Ailene rekenen, daarvoor had ze op haar laatste rapport een 6,1.

Ze blijft daar haar best voor doen en oefent regelmatig individueel met een van de twee klassenassistenten van haar klas. Dat werpt zijn vruchten af. 'Ik kan nu beter keersommen doen en beter werken met hoge cijfers, van boven de honderd. Op de basisschool lukte dat niet.'

Later

Hoewel ze rekenen moeilijk vindt, wil Ailene later toch graag in een winkel werken. 'Het lijkt me leuk om vriendelijk te blijven en om vakken te vullen. En ik vind het leuk omdat ik dan achter de kassa kan.' Maar precies weet ze het nog niet; misschien wil ze ook wel kapster worden.

Soms heeft ze al een gesprek met een van de drie jobcoaches van school. 'Dat is goed. Want het zijn veel dingen die ik kan doen. Ik moet vast nadenken wat ik wil gaan doen later.'

Wat ook helpt, zijn presentaties van andere leerlingen over hun eigen stages. Onlangs gaven Dinilson, die stage loopt als stratenmaker, en Myron, die bij McDonald's werkt, zo'n presentatie in Ailene's klas. 'Ik vond de presentaties leuk en ze hebben goed hun best gedaan om ons les te geven. Ik heb wel dingen geleerd en we mochten niemand uitlachen. Ze gebruikten het bord, daarop klikten ze dingen aan en dan zagen we hun foto's en woorden.'

Wie weet staat Ailene over een tijdje zelf net zo te presenteren in een andere klas. Misschien met een verrassende blik, maar vast en zeker met een verrassend verhaal.

DE SCHOOL ÉN JEZELF PRESENTEREN

Elk jaar kunnen leerlingen in het kader van de Brede School kiezen uit een aanbod van vijf korte creatieve cursussen op het gebied van muziek, koken, computers, beeldende kunst of kunstnijverheid. Quincy en Reinaldo kozen in hun eerste leerjaar — samen met een groepje jongens uit hun klas — voor een djembécursus, die gegeven werd door hun docent rekenen en Nederlands. Een jaar later hebben ze er al twee optredens opzitten. Ze leerden niet alleen de school, maar ook zichzelf presenteren.

Quincy en Reinaldo hebben veel met muziek, dat had de docent al gezien. Ze luisteren veel naar muziek, in goede en slechte tijden. Quincy komt echt uit een muziekfamilie. Zijn grootmoeder weet er heel veel van, en zelf heeft hij een tijdje in een brassband gezeten. Djembé hadden ze beiden nog nooit gespeeld. Het voordeel van dit instrument is dat je er geen noten voor hoeft te kennen. 'In het begin gaat het wel eens mis, maar als je het vaker doet, gaat 't wel goed en vind je het vanzelf leuk', vertelt Quincy. Ze kregen snel de smaak te pakken en gingen het toen combineren met zelfgemaakte raps. Na de djembécursus zorgen ze geregeld voor muzikale intermezzo's op de school, want op een tafel kan je ook trommelen, en dan komt er al snel ook tekst en beweging bij. 'Het fijnste is als niemand kijkt, als we gewoon met vrienden zijn.' De docent laat dat spontaan muziek maken soms toe, even wat anders dan het gewone leren, en ze weet dat ze er met deze jongens zonder problemen een einde aan kan maken.

Reinaldo

Leerling tweede klas en muzikale ambassadeur.

‘IN HET BEGIN GAAT HET WEL EENS MIS, MAAR ALS JE HET VAKER DOET, GAAT ’T WEL GOED EN VIND JE HET VANZELF LEUK.’

Quincy

Leerling tweede klas en muzikale ambassadeur.

Optreden voor onbekend publiek

De docent heeft het djembégroepje al twee keer voor een optreden gevraagd. De eerste keer was op de school tijdens een bezoek van professionals uit de zorg, op verzoek van de directie. Dat was spannend, te spannend misschien wel, het was in de kantine en het publiek kon de spelers letterlijk op de vingers kijken. Voor het tweede optreden op het nieuwjaarsfeest van de wijk moesten de jongens dus wel even overgehaald worden, maar op die avond kijken Quincy en Reinaldo met trots en tevredenheid terug. Het was een veel groter publiek, bijna driehonderd mensen. Dat had de docent bewust niet verteld en daar schrokken ze wel even van. Het was gelukkig een grote zaal, de mensen zaten wat verder weg. Bovendien was iedereen in een feeststemming en zagen ze eerst andere amateur-muzikanten en –dansers optreden. Quincy en Reinaldo waren vooraf bang dat er veel jongeren in de zaal zouden zitten, en dat die hen zouden gaan uitlachen, maar er zaten voornamelijk volwassenen en die gaven hen na afloop een daverend applaus. Dat was fijn voor hen, maar ook voor de school.

Muziekonderwijs en persoonlijkheidsvorming

De school heeft geen systematisch aanbod van creatieve cursussen. Er wordt wel op specifieke talenten van leerlingen gelet. Dan wordt er geïnformeerd of zo’n leerling daar iets mee doet en welke lesmogelijkheden er buiten de school zouden zijn. En ook al is het Brede School-aanbod maar kort, het wordt wel serieus genomen; evenals de optredens. Want optreden betekent ook: jezelf presenteren. Dat is voor je werk en een heleboel andere situaties in het leven ook belangrijk. Voor samen muziek maken zijn allerlei sociale vaardigheden nodig: het is teamwork, je moet op elkaar letten en elkaar de ruimte geven, en soms de leiding nemen. Als het goed gaat, is het ook een succeservaring. De docent: ‘Leerlingen denken vaak: ik zit maar op de praktijkschool, maar op zo’n avond merken ze dat ze talenten hebben en dat andere mensen dat waarderen. Dat wil ik hen ook meegeven: wat je doet en wat je kan, is goed. Durf jezelf te laten zien, met wat je kan, maar ook met wat je niet kan.’

Dromen over een voetbalcarrière

Quincy en Reinaldo hebben geen professionele muzikale ambities, ze zouden het liefst profvoetballer worden. Dat verdient beter en ze houden van die sport. Ze zitten allebei op een voetbalclub, trainen twee keer in de week en spelen op zaterdag wedstrijden; Quincy als linksbuiten en Reinaldo als verdediger. Daarnaast voetballen ze op pleintjes in hun buurt; Schiebroek en Spangen. En als ze binnen zijn, spelen ze voetbal op de Nintendo. Op de vraag welke beroepsrichting ze binnen de school gaan kiezen, kunnen ze nog geen antwoord geven. Wat ze nu wel weten, is dat ze ook muziek kunnen maken als er andere mensen kijken en luisteren. ‘Als de juf weer met een optreden komt, dan zeggen we eerst nee, en dan doen we het toch’, zegt Reinaldo.

EEN MIX VAN VERTROUWEN EN MOTIVATIE

De hele dag stil zitten in een klaslokaal is niks voor Berkay. Hij leert liever al doende, in de praktijk. Dat hebben meer leerlingen op deze school, maar niet iedereen kan een vroege stage in het tweede jaar aan. Berkay wel, hij ging stage lopen in een supermarkt en dat deed hij zo goed, dat ze hem daarna aannamen toen hij solliciteerde op een bijbaan op zaterdag. Om ook een ander beroepsveld te leren kennen, ging hij in het derde jaar stage lopen in een garage. Berkay is graag met auto's bezig, hij is nu gemotiveerder voor de vaklessen op school en bereidt zich daarmee voor op betaald werk in deze sector.

Tijdens zijn eerste stage in een supermarkt leerde hij niet alleen de basistechnieken van het vakkenvullen, zoals spiegelen, maar ook omgaan met de klanten, werken binnen een bedrijfsorganisatie en communiceren met leidinggevenden. Het omgaan met klanten vond hij in het begin moeilijk, vooral omdat hij nog geen antwoord wist op hun vragen; hij wist zelf ook nog niet waar allerlei artikelen staan. Hij ging het aan collega's vragen, maar vindt het prettiger dat hij het nu zelf weet. Er zijn ook klanten die altijd mopperen, en op zaterdagochtend komen er af en toe dronken klanten in deze centraal gelegen COOP-supermarkt binnen. Hij weet nu dat hij het in zo'n geval kort moet houden, niet te lang in discussie moet gaan, zodat ze weer snel de winkel uit zijn. Bij vermoeden van stelen gaat hij naar de beveiliger. Die kan de beelden van de bewakingscamera terugzien en dan zo nodig achter de klant aangaan. Dat heeft hij ook al een keer gedaan.

Berkay

Leerling derde klas en in opleiding tot assistent-automonteur.

Stage werd bijbaan

Op school is ook een rooster, maar in een winkel werkt het toch weer anders. Er hangen steeds twee roosters aan de muur: een voor de lopende week, en een voor de week daarna. Het tweede rooster is nog flexibel, je kunt melden als je niet op de ingeroosterde tijd kan komen. Maar ook in de lopende week kan er wel eens iets tussen komen. Een positief stagebeoordelingspunt van Berkay is dat hij nooit zomaar wegblijft; en dat hij het altijd meldt als er iets aan de hand is of als hij iets niet begrijpt. Daardoor weet de bedrijfsleider wat hij aan hem heeft en het helpt hem in ingewikkelde situaties. Zoals toen een groep medeleerlingen buiten voor het raam hem met veel lawaai stond uit te lachen. 'Ik was verlegen en boos tegelijk', herinnert Berkay zich, 'maar iemand zei: "Laat ze gaan, jij doet hier je best." Dat heb ik toen gedaan.' Hij is daar heel goed mee omgegaan, vindt zijn jobcoach. Hij is rustig gebleven en achteraf gezien kan hij het hardste lachen, want hij heeft aan deze stage wel een bijbaan overgehouden.

Meer werksectoren verkennen

Omdat hij al een bijbaan in de detailhandel heeft, stelde zijn jobcoach voor om voor het derde leerjaar een stage in een andere werksector te zoeken; bijvoorbeeld in de techniek. Berkay vond een keuze maken moeilijk. Hij wist wel wat hij graag wilde, met auto's bezig zijn, maar hij twijfelde of een stage in een garage zou lukken. 'Ik was onzeker', bekent hij. De school had er echter vertrouwen in en vond voor hem een stageplaats bij garage Rotterdam aan de Aelbrechtskade. Een garage die APK-keuringen en diverse soorten reparaties doet aan auto's van allerlei merken. De eigenaar is ook een Turk, er werken zes vaste mensen, Berkay is de enige stagiaire en de jongste van het gezelschap. Hij is in de garage manusje van alles en daar leert hij veel van. Na zes maanden maakt hij zelfstandig banden los en vast, en hij brengt ze naar de bandenspecialist die naast de garage gevestigd is. Hij maakt af en toe schoon en hij helpt met sleutelen door het gereedschap klaar te leggen, aan te dragen en weer op hun plek te leggen.

Vaklessen op school

Berkay loopt twee dagen per week stage. Dat is een dag meer dan normaal in het derde jaar, want hij had al laten zien dat hij goed gebruikmaakt van het praktijkleren. In de ondersteunende lessen op school leert hij hoe de verschillende gereedschappen en auto-onderdelen heten. In het begin zag hij daar het nut niet zo van in, maar hij weet nu uit de praktijk dat de monteurs het zeer irritant vinden als ze steeds uitgebreid moeten uitleggen welk gereedschap ze nodig hebben. En onder de motorkap naar de uitlaat zoeken, moet je natuurlijk ook niet te vaak doen. 'Ik luister nu beter', zegt Berkay, 'en ik wacht minder af tot ze wat vragen, en doe meer dingen uit mezelf. Ik heb ook geleerd om sneller te werken en — ook hier weer — om met klanten om te gaan.' Een leerpunt waar hij nog aan werkt, is concentratie. Hij is gemakkelijk afgeleid en hij moet leren om zijn aandacht bij zijn werk te houden als er iets om hem heen gebeurt. Niet alleen vanwege het werktempo, ook vanwege de veiligheid van zichzelf en zijn collega's.
Met die collega's heeft hij het goed naar zijn zin. In het begin was hij in de pauzes voor zijn doen nogal stil. Hij kon de grappen van collega Wim wel waarderen, 'op het werk moet ook gelachen worden', maar hij durfde er nog niet op in te gaan. Die verlegenheid is er na een half jaar wel af. 'Het is nu gezellig', vindt hij.

Motivatie en interesse

Berkay ziet voor zichzelf wel een toekomst in een garage. Om echt automonteur te worden, zou hij moeten doorstromen naar het mbo en beter moeten worden in rekenen en Nederlands op school. Het is niet zeker of dat er in zit, al was het maar omdat hij nog steeds moeite heeft met stilzitten in de klas. Maar met zijn motivatie en interesse kan hij zeker een goede assistent-automonteur worden, vindt hij zelf en vindt zijn jobcoach ook. Zijn vader zou daar tevreden mee zijn, weet Berkay. Die droomt al van een zoon met een eigen garage. Berkay droomt ook wel eens over baas zijn van een uitzendbureau, omdat een paar familieleden een uitzendbureau in de scheepscleaning hebben. Dan ziet hij zichzelf aan een groot bureau met drie computers en nog meer telefoons zitten. Dat verdient beter, denkt hij. 'Maar auto's vind ik ook leuk hoor.' Dat past ook beter bij een jongen die niet zo goed stil kan zitten, vindt zijn jobcoach.

TE LAAT OP SCHOOL OP TIJD OP ZIJN STAGEPLAATS

Stratenmakers staan vroeg op. Dinilson zit in het derde leerjaar en loopt twee dagen per week stage bij een stratenmakersbedrijf. Op woensdag en vrijdag komt hij om vijf uur 's morgens zijn bed uit, want om kwart over zes moet hij voor de deur van zijn baas staan. Met zijn drieën rijden ze naar de werkplek, nu in Schiebroek, later in Delft, en om zeven uur gaan ze aan het werk. Hij is altijd op tijd. 'Mijn moeder zegt wel eens: "Waarom kom je op school vaak te laat en op je stage niet, terwijl je dan veel vroeger moet opstaan!?"' Voor Dinilson is dat simpel: 'Omdat ik de stage leuk vind. Ik ben liever buiten bezig dan dat ik op school op een stoel zit.'

Stratenmaken is door allerlei machines niet meer zo zwaar als vroeger, maar de eerste dagen had Dinilson toch wel pijn in zijn armen en zijn rug. Dat is nu over. Hij leert stap voor stap wat er moet gebeuren, zodat hij het niet elke keer hoeft te vragen. Het trillen en afrijen om de ondergrond goed hard en glad te krijgen, zodat alle stenen gelijk liggen en er later geen gaten vallen. Het stenen klaar leggen, het vrij graven en stenen neerleggen. De soorten stenen die gebruikt worden: dikte, grootte, materiaal. Het aansluiten van kolken op de riolering voor de waterafvoer. Technische

Dinilson

Leerling derde klas en een enthousiaste stratenmaker.

vakken als stratenmaker, stucadoor en timmerman kan je voor het overgrote deel in de praktijk leren. Een manier van leren die goed past bij Dinilson en veel andere leerlingen van het praktijkonderwijs. Op school een rijtje met soorten stenen in zijn hoofd stampen, gaat moeilijk, maar als hij ermee gewerkt heeft, dan onthoudt hij het wel. Tijdens zijn stage kan hij de basistaken van de stratenmaker uit zijn hoofd leren, zodat ervaren collega's niet elke keer aanwijzingen hoeven te geven. Op school wordt dat aangevuld met gereedschapskennis.

Het geduld van de praktijkbegeleider

De ploeg van Dinilson bestaat uit tien man, hij is de jongste en de enige stagiair. Het goede onderlinge contact en de grappenmakerij maakt het werk ook leuk. Zijn collega's noemen hem Nelson, naar Nelson Mandela, een complimenteuze bijnaam; en beter dan 'plofkop', zoals zijn begeleider genoemd wordt. Natuurlijk is er in het begin met hem gedold. 'Pas op, Dinilson gaat nu eindelijk echt werken!' Want in het begin stond hij nog wel eens te kijken wat hij nu moest doen. Zijn praktijkbegeleider heeft geduld met hem, want hij ziet ook het arbeidsethos van Dinilson: dat hij er altijd is, er op tijd is en geïnteresseerd is in het werk.

Werken tussen de mensen

Stratenmakers werken vaak tussen de mensen. De collega's van Dinilson letten op alle mooie dames die langskomen. Er is een schaftkeet met een koffie-apparaat, maar ze krijgen ook wel eens koffie door omwonenden aangeboden. Soms wordt er 'gezeurd'. Oude mensen klagen bijvoorbeeld over het hoogteverschil tussen hun tuintje en de nieuw betegelde stoep. Ze zijn bang dat ze daar met hun rollator of scootmobiel last mee krijgen. Ze begrijpen niet dat de stoep nog een beetje moet inklinken; dan komt het uiteindelijk goed en wel voor langere tijd. Ook voor Dinilson is dat nieuwe kennis. Hij kijkt tegenwoordig met een vakmansoog naar straten en pleinen. Hij ziet of het goed gelegd is en welke stenen zijn gebruikt.

Werkdiscipline

Dinilson komt nu ook wat minder te laat op school. De jobcoach vindt Dinilson een doorzetter. Niet alle leerlingen hebben zo'n werkdiscipline als hij en houden het vol. Dinilson heeft ook al vanaf zijn veertiende een bijbaantje bij een supermarkt in het centrum. Of Dinilson later stratenmaker gaat worden, weet hij nog niet. Stucadoor lijkt hem ook een mooi vak; dat doet zijn peetvader, hij heeft hun huis opgeknapt. Bovendien kan je dat het hele jaar doen. Want hij houdt van buiten werken, maar in de winter is er in de stratenmakerij weinig te doen. Dus het is wel handig dat hij in het vierde jaar nog een andere stage kan lopen. Dan is hij van meer markten thuis. 'Als ik stucadoor word, dan kan ik later altijd nog goed het pad in mijn tuin aanleggen', redeneert Dinilson praktisch.

VAN GOEDJES NAAR GOED

‘In het begin was ik heel druk op school. Ik schreeuwde en ik luisterde niet. Opdrachten maakte ik niet en als er iets gevraagd werd, reageerde ik er niet op. Ik was gewoon heel brutaal’, zegt Sara over zichzelf. ‘En dat is heel wat beter geworden. Ik ben echt veranderd.’ Heel soms schreeuwt Sara nog wel eens: ‘Dan heb ik een probleem en ben ik stil en dan moet er gewoon even niemand tegen me gaan praten.’ Maar die brutaliteit behoort tot de verleden tijd.

Hoe het komt dat ze zo is veranderd, weet ze niet precies. Wel heeft ze een hele fijne mentor en dat helpt. ‘Bij haar voel ik me gewoon, hoe moet ik het zeggen? Ze lijkt net mijn moeder. Dat ik dingen tegen haar kan zeggen. En ze doet ook heel lief tegen me en gezellig. Ze maakt grappen en ze staat voor me klaar.’
Niet alle docenten zijn zo leuk als haar mentor. Toch vindt Sara het een goede school. ‘Je leert hier veel. En je kan hier aan je toekomst werken. Ik heb een vriendin op een andere school. Zij voelt zich daar niet zo prettig. Als ze ruzie heeft, doen docenten niks. Een keer was haar telefoon gestolen en ze wisten wie het had gedaan en toch hebben ze er niks mee gedaan. Hier is dat heel anders. Als je een probleem hebt, wordt dat sowieso opgelost en docenten houden daar rekening mee. Dan gaan ze met je praten, ongeveer twee keer per week. In de eerste en tweede klas had ik vaak ruzie en toen kreeg ik altijd zulke gesprekjes.’

Sara

Leerling derde klas en stevig in de schoenen.

Beloningen en groei

In haar brutale periode had Sara een gedragsschriftje, waarin docenten schreven hoe ze zich in hun les had gedragen. Als ze er vijf goedjes in had staan, mocht ze iets leuks doen; even naar buiten, iets kopiëren of computeren. Dat schriftje irriteerde Sara, maar de beloningen vond ze leuk. Daar kan ze zich nu niets meer bij voorstellen. ‘Nu denk ik: wat bezielde me, want dat slaat echt nergens op. Maar goed, toen was ik heel anders.’
Haar mentor denkt dat ze mogelijk ook is veranderd doordat ze ouder is geworden. ‘Ja, toen was ik nog maar veertien. Ik weet niet, ik had denk ik nog kleinere hersens. Nu besef ik veel meer dingen, van what the heck deed ik in de eerste en de tweede? Dat vind ik niet kunnen. Nu focus ik me echt op school. Ik denk aan m’n toekomst.’

Stage en werk

Sinds een aantal maanden loopt Sara stage in schoenenwinkel Van Haren. Later is die stageplaats ook haar werkplek geworden. Het was een beetje het idee van haar moeder om te gaan werken, maar ook wel van Sara zelf. Ze wilde graag geld verdienen en haar tijd beter besteden. Niet alleen maar op haar kamer zitten en met haar telefoon bezig zijn.
Haar mentor vertelt: ‘Die stage en het werken heeft ook een stukje geholpen, want sinds Sara dat doet weet ze: oké, je moet dus werken om geld te verdienen. En de verantwoordelijkheid om in een winkel te werken kan ze aan. Iedere keer staat ze vroeg op, iedere keer gaat ze uit school er naar toe. Dat geeft wel aan hoe volwassen ze is geworden in dit jaar.’
Sara is vaak in de winkel te vinden en ze heeft er veel geleerd. Onder andere hoe het magazijn werkt en welk onderhoudsproduct geschikt is voor welke schoen. Sommige dingen moesten een paar keer worden uitgelegd voor Sara het begreep, maar nu doet ze alle in de winkel voorkomende werkzaamheden. Ook de kassa en het in het vak zetten van nieuwe schoenen op de slangmanier, wat best lastig is.

‘LEERLINGEN VERANDEREN OP DEZE SCHOOL. NET ALS IK.’

Leuke en lastige klanten

‘Wat me is opgevallen sinds ik daar werk, is dat ik heel veel van de klanten hou en van helpen. Bijvoorbeeld een oude vrouw die vraagt: “Heb je deze nog in een andere maat?” Dan help ik, ook met schoenen aantrekken. Dat vind ik echt leuk.’
Hoe ze met klanten om moet gaan, wist ze uit zichzelf, maar ook daar wordt in de schoenenwinkel aandacht aan besteed. Sara gedraagt zich er nooit brutaal, zelfs niet tegen lastige klanten, zoals chagrijnige klanten die de schoenen op de toonbank gooien en weglopen zonder iets te zeggen. ‘Dan hou ik me gewoon in en denk ik: ach laat maar joh. Soms zegt een collega tegen me dat ik iets meer moet lachen, want je uitstraling is ook heel belangrijk.’

Kiezen

Moeilijk is het niet voor Sara om te lachen als ze werkt: ‘Ik heb leuke collega’s en een leuke manager en ik kan goed met ze opschieten en praten. We maken ook grappen met elkaar. Toevallig is vorige week donderdag mijn contract een jaar verlengd. Dus het gaat goed.’
Toch twijfelt ze of ze wel detailhandel zal gaan kiezen op school. Het winkelwerk kent ze nu al best goed. En zorg & welzijn vindt ze ook leuk. Daarbij heb je bovendien meer keuzemogelijkheden. Kinderopvang heeft haar bijvoorbeeld altijd al getrokken, iets administratiefs zou ze ook leuk vinden en als er geen diploma’s bestonden, zou ze apothekersassistente willen worden. Maar diploma’s bestaan en voor dat vak is een mbo 4 diploma nodig en dat gaat Sara waarschijnlijk niet halen.
‘Ik heb gemerkt in de winkel dat ik goed leer door dingen te doen. Beter dan uit boeken.’ Bij opleidingen met een hoger niveau dan praktijkonderwijs, moet je meestal meer uit boeken leren. Gelukkig gaat het bij Sara op het niveau van deze school prima met de theoretische vakken.

Trots

De mensen om Sara heen vinden het goed wat ze doet en heeft gedaan: ’Mijn moeder, tantes en vriendinnen zijn trots op mij. Ze zeggen: “Goed zo, ga zo door, ik ben echt trots op je.” Natuurlijk ben ik ook trots op mezelf.’
Dat Sara zo stevig in haar schoenen staat, vindt haar mentor het allerbelangrijkste: ’Ze is enorm gegroeid. En als je van jezelf kunt zeggen: “In de schoenenwinkel doe ik het goed”, dan laat dat zien dat je zelfvertrouwen hebt. Daar ben ik vooral heel blij mee.’

» FAST FORWARD IN EEN FASTFOOD-RESTAURANT

Myron zit in de vierde klas en vindt zijn school een goede school. Vooral omdat hij zich er zo veilig voelt. Alles is bespreekbaar en docenten gaan daar goed mee om. Zo vertellen ze de besproken dingen bijvoorbeeld nooit door. Dat er altijd direct tijd wordt gemaakt, vindt hij ook fijn. Bijvoorbeeld toen zijn telefoon pas was gestolen. De directie heeft direct actie ondernomen en dezelfde dag was zijn telefoon al weer terecht. 'Als er iets is, weet ik gewoon dat het goed komt.'

Zitten blijven kan hij niet op deze school. Dat is prettig voor Myron, want hij was in het begin heel verlegen. Zo hoefde hij nooit te wennen aan nieuwe klasgenoten en kon hij zijn verlegenheid overwinnen, ondanks dat hij niet in alle vakken even goed was. Er wordt net zo lang geoefend totdat je een voldoende haalt. Voor Myron gaat dat vooral om rekenen. 'Ik ben heel slecht in rekenen. Dat háát ik gewoon. Supererg.' Getallen als 56 en 65 haalt hij bijvoorbeeld snel door elkaar.

De leukste les vindt hij horeca. De horeca-docent zegt dat Myron heel goed is in het bakken van cakes, maar de toetsen van dat vak gaan nu over algemenere dingen, zoals hygiëne. Dat is handig voor zijn stage bij McDonald's, waar hij onlangs een contract heeft gekregen. Naast zijn werkdagen als stagiair wordt hij nu op andere dagen betaald voor hetzelfde werk. Zo goed gaat het.

Myron

Leerling vierde klas en aan het werk bij McDonald's.

Op zijn kop

Toch verliep de start van zijn stageperiode niet vlekkeloos. Myron was zijn verlegenheid inmiddels kwijt. Hij had zelfs een vlotte babbel gekregen, waardoor hij werd overschat en te snel te veel taken kreeg. Hij probeerde alles goed te doen, maar als hij in een lunchroom bijvoorbeeld per ongeluk de komkommer op zijn kop legde, kreeg hij direct enorm op zijn kop van de eigenaar. En zo waren er meer dingen. Alles lukte eigenlijk maar half.
Op die stageplaatsen zagen ze vooral de helft die niet goed ging, maar de jobcoach van school keek naar de andere helft en bleef zoeken naar een plek waar Myron's kwaliteiten tot hun recht konden komen.

All-in crewlid

Zo is hij bij McDonald's terechtgekomen, waar taken gesplitst kunnen worden. Zodat Myron alles stap voor stap kon leren en weer zelfvertrouwen kon opbouwen, na die ervaringen van de vorige stages.
In het begin was hij zenuwachtig en kon hij zich niet goed concentreren. Dan liet hij soms de cola vallen. Maar Myron heeft zich niet op zijn kop laten zitten; 'Als je me iets uitlegt, moet je het me wel goed uitleggen. McDonald's heeft dat gewoon echt goed gedaan.' Verder begrijpt de filiaalmanager van McDonald's Myron en heeft het personeel geduld. Al die dingen bij elkaar maken dat Myron ontzettend snel leerde. Er kwamen steeds meer taken

'IN HET BEGIN WAS IK HEEL ONHANDIG EN NERVEUS. NU DOE IK HET ECHT SUPERSNEL, GOED EN VEILIG. EN MET EEN LACH.'

bij en nu is hij all-in crewlid. Dat betekent dat hij in alle zones van het restaurant alle voorkomende werkzaamheden doet. Dat zijn best complexe taken, want er zijn allerlei wekkertjes en computerschermen met informatie, waar ook nog eens van alles mee moet. Maar Myron kan het allemaal, van schoonmaken tot vlees grillen. En zelfs de kassawerkzaamheden.

Bijgeschaafd

'Op school wordt gekeken waar nog hiaten zitten op stage en hoe we daar in welke les theoretisch iets aan kunnen bijschaven.' zegt Myron's jobcoach. 'Dat is niet altijd even makkelijk, want bijvoorbeeld bij een techniekles heb je soms leerlingen met zes of zeven verschillende stages en dan zou de docent zes of zeven verschillende opdrachten moeten maken. Maar daar wordt wel naar gestreefd.'
Zo heeft Myron's rekendocent specifiek met hem geoefend en hem foefjes geleerd. 'Daar heb ik echt iets aan, want dat gebruik ik bij de kassa nu.' De kassa rekent automatisch al veel dingen uit, maar het is natuurlijk wel belangrijk dat Myron niet 6,50 euro aan de klant teruggeeft in plaats van 5,60 euro. 'Bij de kassa mag je geen verschil maken; ik moet echt precies werken. Als je 85 cent in de min staat of meer, dan wordt je wel daarop aangesproken.'

Groei

Ooit wil hij misschien chefkok of leidinggevende worden in een restaurant. Binnen McDonald's zijn diverse opleidingen en doorgroeimogelijkheden. Myron heeft er al verschillende scholingen gehad. Zo heeft hij onder andere geleerd wat hij moet doen bij een overval en met lastige klanten.
Onlangs heeft Myron zelf voor de klas gestaan; hij heeft op school, voor de tweede en derde klassen, een aantal keer een presentatie gegeven over zijn werk bij McDonald's. Dat ging goed, het was gezellig en er werden hem veel vragen gesteld. Maar Myron zag in deze lessen vooral terug hoe hij vroeger zelf was en daarmee de enorme groei die hij heeft doorgemaakt. Hij vraagt zich nu nog af; 'Hè, was ik écht zó?'

EEN LEERSCHOOL VOOR HET LEVEN

Merve doet haar derde stage in een bedrijfskantine van Hogeschool Rotterdam. Ze maakt tosties en twintig soorten broodjes klaar, ze mixt smoothies en kookt soep. Ze maakt schoon, zit soms aan de kassa, en bedient de klanten. Dat, en nog veel meer, heeft ze in een half jaar geleerd. De stage is voor haar meer dan een leerwerkplek; in combinatie met de begeleiding van de school is het een leerschool voor het leven.

In het begin vond Merve alles moeilijk: niet alleen de concrete werktaken, hoe ze alles precies moest doen, ook de communicatie met collega's, chef en klanten. 'Ik was een beetje bang', zegt ze zelf, 'ik durfde niet hard te praten, maar elke dag ging ik dat een beetje meer doen.'
'Merve stotterde', legt haar jobcoach uit, 'dat is hier op school een stuk minder geworden, maar dat maakte het voor haar ook moeilijk. Daardoor durfde ze niets te vragen, raakte ze in paniek, werd boos, wilde weglopen. Ze stuurde me in het begin soms wel acht appjes achter elkaar: "Oh meester dit, meester dat..." Ik vind het ongelooflijk hoe ze in een half jaar is veranderd.'

Eerst opschrijven, daarna automatisch

Aan die ontwikkeling is vanuit school systematisch gewerkt door voor Merve concrete stagedoelen te formuleren en te kijken hoe ze daaraan kan werken. Netjes werken zit er vanaf het begin in, Merve hecht erg aan hygiëne en kijkt kritisch naar hoe er op dat gebied in deze kantine gewerkt wordt. Omdat ze in het begin vaak dingen vergat, kreeg ze opdracht om de uitvoering van haar werktaken precies op te schrijven. 'In het begin keek ik elke keer in mijn boekje om te controleren of ik alles had gedaan. Nu gaat het automatisch.' Ze kan nu zo uit haar hoofd het beleg van alle verschillende broodjes

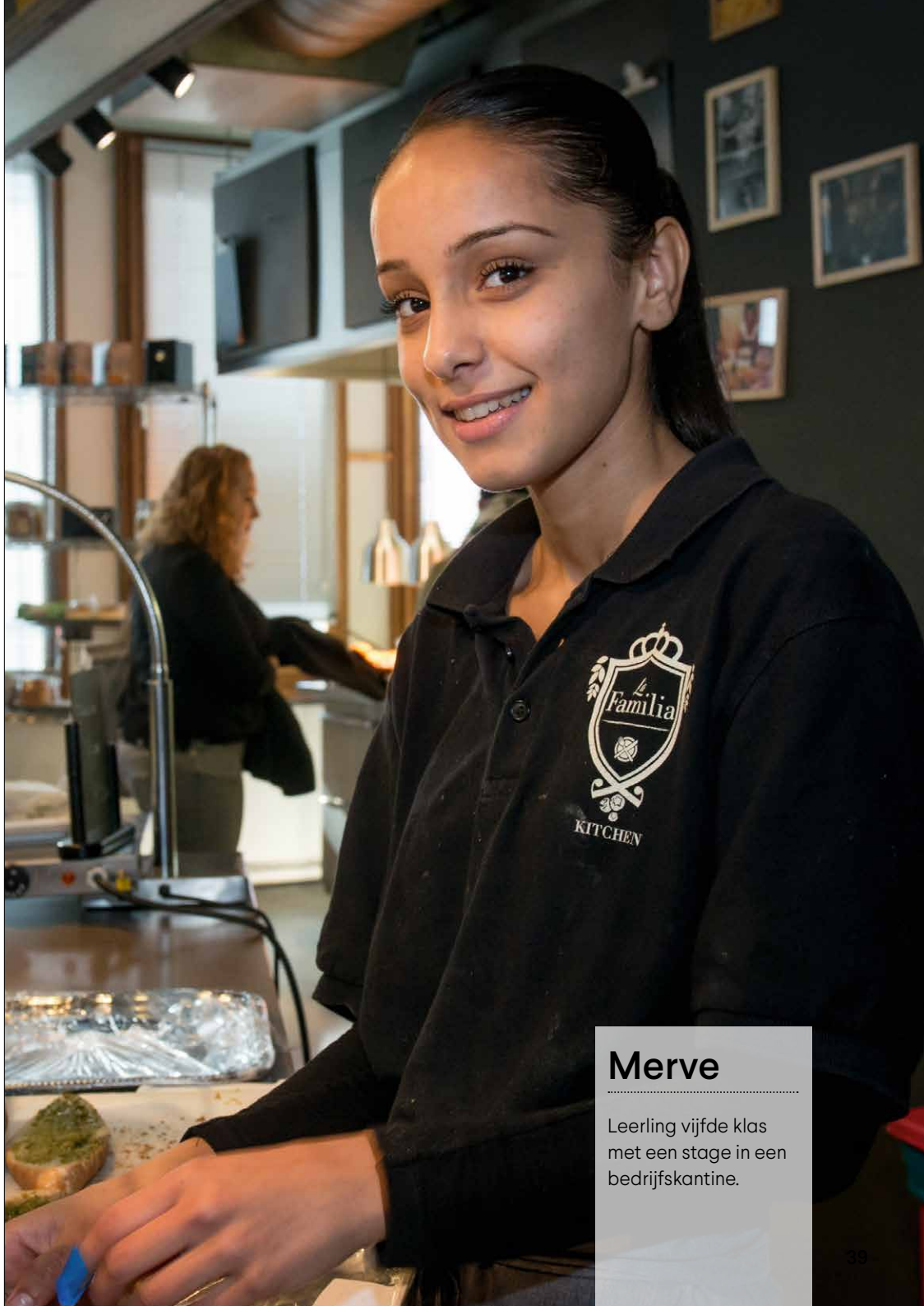

Merve

Leerling vijfde klas met een stage in een bedrijfskantine.

opnoemen. ‘Dat is het sterke van Merve’, zegt haar jobcoach, ‘Als je haar iets goed leert, dan voert ze het heel precies uit.’ Ook zelf initiatief nemen, eveneens een stagedoel, gaat nu ‘automatischer’. ‘Ik vraag nu minder, en ga uit mezelf suiker en koffie bijvullen, bekers halen en wat verder nodig is.’ Aan zelfstandig problemen oplossen, zonodig in overleg met collega’s, werd ook gewerkt en dat gaat een stuk beter dan in het begin. Er gaan op stagedagen bijna geen appjes meer naar school. Ook het contact met de klanten is verbeterd. De mooie glimlach had ze altijd al, maar ze maakt nu makkelijker een praatje, en ze kan goed uitleggen wat de kantine in de aanbieding heeft. ‘Ik ben nu meer open’, zegt ze er zelf over. Ook assertief, blijkt uit haar verhalen, ze durft er nu iets van te zeggen als iemand zich niet aan de betaalregels houdt.

Tempo maken en rustig reageren

Waar nog aan wordt gewerkt, is tempo maken en rustig reageren op opdrachten. ‘Als ze gaan zeggen: “doe dit en doe dat”, en “snel snel”, dan word ik soms boos. Dan ga ik schreeuwen, of ik loop weg om af te koelen.’ Merve beseft dat ze daarin moet veranderen; en vanuit school is aan haar collega’s en leidinggevende uitgelegd hoe ze deze scènes kunnen voorkomen door opdrachten anders te formuleren. Van haar kant ‘zeurt’ Merve wat minder, vindt ze zelf. Zo zou ze heel graag wat meer cateren bij bijeenkomsten en vergaderingen op andere plekken in het gebouw. Met het karretje met spullen de lift in, door de gangen lopen en uitserveren. Tot nu toe mag ze alleen af en toe meehelpen, omdat haar leidinggevende vindt dat ze eerst nog meer moet leren. Daar heeft ze zich voorlopig min of meer bij neergelegd.

‘IK VRAAG NU MINDER, EN GA UIT MEZELF SUIKER EN KOFFIE BIJVULLEN, BEKERS HALEN EN WAT VERDER NODIG IS.’

Zoeken naar een betaalde baan

Helaas kan deze stageplek voor Merve geen werkplek worden. Dus gaat de school samen met haar voor het volgende jaar op zoek naar een nieuwe stageplek. Eigenlijk zou Merve graag met ouderen of kinderen werken, maar daarvoor zou ze moeten doorstromen naar het mbo, en daar zijn haar cijfers niet goed genoeg voor. Merve’s tweede keuze is een restaurant, ze kent iemand met een horecazaak. De school vindt dat een goed idee en gaat met haar een sollicitatie voorbereiden, want dan moet ze zich goed kunnen presenteren en vertellen wat ze inmiddels allemaal kan. Merve heeft er wel vertrouwen in. ‘Het gaat me lukken. Koken, schoonmaken en mensen helpen; daar ben ik goed in. ‘Dat klopt’, zegt de jobcoach, ‘We gaan ervoor zorgen dat dat goed duidelijk wordt.’

IEDER ZIJN EIGEN TEMPO

Nouaman begon het derde leerjaar met een halve dag stage in de week. Gelijk een hele dag zou voor hem te zwaar zijn geweest, daar waren school, ouders en Nouaman het over eens. Langzamerhand heeft hij er uren bij gekregen en nu hij in het vijfde jaar zit, werkt hij drie dagen in de week; naar volle tevredenheid, want hij houdt van het werk in de supermarkt. Toen duidelijk werd dat de eerste stageplek geen betaald werk zou opleveren, zocht de school een supermarkt met meer toekomstperspectief voor Nouaman.

Zijn eerste stage bij Dirk van den Broek vond Nouaman in het begin moeilijk. Als klant valt het je misschien niet op, maar vakkenvullers doen meer dan grote containers uitladen en in de schappen zetten. Ze moeten spiegelen: artikelen naar voren halen, zodat de voorkant recht is; en FiFo (first in first out) vullen: zorgen dat de oudste spullen vooraan komen te staan. Dat moet je als stagiaire allemaal leren. En je moet leren dat je er niet alleen voor de spullen, maar ook voor de klanten bent, want aan wie moeten die anders wat vragen? Omdat Nouaman het in het begin zo druk had met het goed zetten van de spullen, lette hij nauwelijks op de klanten. Dat werd een stageleerdoel: kijk af en toe om je heen als je bezig bent en let een beetje op je gezichtsuitdrukking, want aan een stuurs kijkende winkelmedewerker durven klanten niets te vragen. Dat leerdoel is bereikt: hij wacht nu niet meer op een vraag, maar spreekt uit zichzelf klanten aan die een tijd lang zoekend rondlopen. Van boze klanten, die ervan balen dat iets niet aanwezig is, ook niet in het magazijn, wordt hij niet meer zenuwachtig. Hij vindt het nog wel ingewikkeld als drie mensen tegelijk iets vragen, zoals bij de drukke Dirk wel eens voorkwam, omdat hij dan twee mensen moet laten wachten als hij met iemand meeloopt om iets aan te wijzen.

Nouaman

Leerling vijfde klas en op zijn plek in de supermarkt.

Praktijkopdrachten

Omdat Dirk van de Broek uiteindelijk geen werkplek voor hem had, heeft de school voor het vijfde jaar naar een andere stageplaats gezocht: Albert Heijn in Crooswijk. Bij de sollicitatie liet Nouaman zich van zijn beste kant zien. Toen de manager vroeg waarom hij vakkenvuller wilde worden, legde hij hem haarfijn uit wat het werk inhoudt en wat hij daar interessant aan vindt. Dat maakte indruk, hij werd gelijk aangenomen en hij kon daar met meer zelfvertrouwen beginnen dan op zijn eerste stageplek. Hij is minder verlegen, durft vragen te stellen en toont zich verantwoordelijk. In stagebeoordelingen wordt gekeken naar zogenoemde 'werknemersvaardigheden', zoals op tijd komen, goed luisteren, netjes omgaan met spullen, goed kunnen omgaan met collega's, klanten en leidinggevenden. Op al die punten scoort Nouaman inmiddels goed; dat krijgt hij van thuis mee, maar hij heeft zich in ruim twee jaar ook enorm ontwikkeld. Mede dankzij zijn praktijkbegeleider, zegt Nouaman, die geeft hem steeds verschillende opdrachten zodat hij blijft leren. Maar ook door de school, omdat die je aan een goede stageplek helpt en meekijkt wat er nog moet veranderen. 'Ik heb hier op school ontdekt dat je nog heel veel kan leren en dat je dan wat kan bereiken in het leven.'

Werken aan de toekomst

Die ontwikkeling zien zijn ouders ook. Het was in het begin even wennen dat hun derde zoon langzamer was dan de eerste twee, vertelt zijn vader. Een praktijkschool leek hun een goede oplossing, omdat daar het onderwijs aan het niveau van de leerling wordt aangepast. En in de praktijk, door verantwoordelijkheid te krijgen, kan

'IK HEB HIER OP SCHOOL ONTDEKT DAT JE NOG HEEL VEEL KAN LEREN EN DAT JE DAN WAT KAN BEREIKEN IN HET LEVEN.'

De vader van Nouaman.

'ZE WERKEN HIER ECHT AAN DE TOEKOMST VAN DE KINDEREN.'

je ook leren en je verder ontwikkelen, dat weet hij uit ervaring. 'Ik heb hem nog gevraagd of hij niet — net als ik — in de electrotechniek wilde werken. Daar is veel werk in, en zelf ben ik opgeklommen tot internationaal werkend voorman met acht mensen onder me.' Maar dat leek Nouaman te gevaarlijk met al die kabels en elektriciteit. Voor ouders en leerling is het een gerust gevoel dat de school ervoor zorgt dat hij aan het eind een baan heeft. 'Ze werken hier echt aan de toekomst van de kinderen.'

Een extra leerjaar

De school heeft voor Nouaman verlenging aangevraagd om hem nog een extra jaar in zijn werk te kunnen begeleiden en te zorgen voor goede werkcondities. Het werktempo van Nouaman is lager dan gemiddeld, dat kan nog verbeteren, maar zo nodig kunnen ze voor hem bij de gemeente loondispensatie aanvragen, zodat de werkgever geen nadeel ondervindt van het langzamere tempo. Nouamans vader heeft er alle vertrouwen in dat het uiteindelijk helemaal goed komt. Hij heeft Nouaman al heel erg zien veranderen. Ook thuis is hij een rustigere en toegankelijkere jongen geworden, die meer oog heeft voor zijn omgeving en de tijd neemt om met zijn moeder een praatje te maken. 'We hebben meer contact, hij is volwassener geworden', vindt zijn vader. 'Hij weet nu wat hij wil, hij gaat graag naar zijn werk. Hij zit op de goede plek.'

VAN LEERLING TOT

JUF

Arleiza heeft van huis uit geleerd dat je met doorzetten iets kunt bereiken in het leven. ‘Je kan niet in één keer de trap op zijn’, zegt haar moeder, die zelf met kleine stapjes in de schoonmaak opklom. Arleiza deed op de praktijkschool diverse stages, ze maakte ze allemaal af, maar dat ze op haar negentiende klassenassistent zou zijn op haar eigen school, dat had ze nooit kunnen denken. Ze is verrast, blij en trots; en haar familie evenzeer. De school laat daarmee zien, dat ze zelf als werkgever ook ruimte wil maken voor deze leerlingen.

Arleiza assisteert de docenten tijdens de praktijklessen van horeca en verzorging. Lessen die ze zelf ook heeft gevolgd en sectoren waarin ze stage heeft gelopen. Ze bespreekt vooraf met de docent de opzet van de les, ze koopt de ingrediënten in en ze legt zelfstandig bepaalde lesonderdelen uit. Bijvoorbeeld in de horeca-lessen hoe bepaalde groentes gesneden moeten worden. Bij de lessen verzorging deelt ze de opdrachten uit en helpt ze leerlingen als ze vragen hebben. Zo nodig valt ze wel eens in met kantinewerk. Maar het belangrijkste is dat ze van leerling juf is

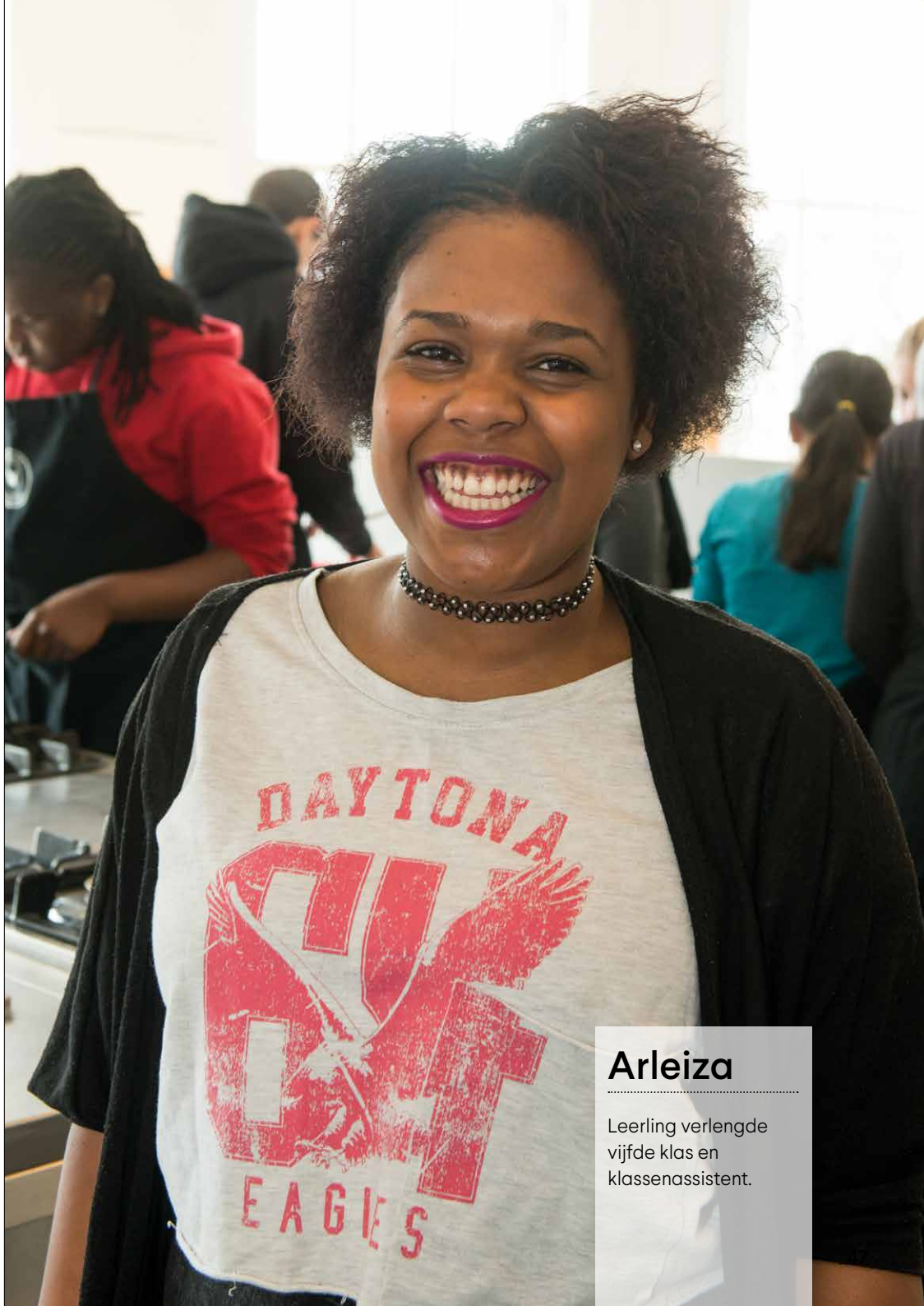

Arleiza

Leerling verlengde vijfde klas en klassenassistent.

‘ALS JE GELD WILT VERDIENEN, WILT BLIJVEN ETEN, DAN MOET JE GEWOON BIKKELEN, OOK DOORGAAN ALS JE IETS NIET LEUK VINDT.’

geworden en dat ze dat zo vanzelfsprekend doet, dat andere leerlingen haar in die positie accepteren.
‘Ik zeg tegen hen dat ze me niet per se juf hoeven te noemen, ze mogen me ook gewoon Arleiza noemen, maar wel netjes, ze moeten me wel met respect behandelen.’ Als het een enkele keer mis gaat, dan zegt ze er wat van, of de docent doet het. Ook zelf moest ze in het begin natuurlijk nog wat leren. Bijvoorbeeld dat je als juf wat meer op je woorden en op je gedrag moet letten. Arleiza vindt het fijn om op de school te werken waar ze al vijf jaar leerling is. Een vertrouwde plek, waar ze iedereen kent, maar ze moet nu — net als de docent — aan het begin van de les bij de deur staan om alle leerlingen een hand te geven; dat was wel wennen. Ze is zich er goed van bewust dat ze nu een voorbeeld voor de andere leerlingen moet zijn. ‘Als juf kan ik niet in de gangen gaan rondrennen.’ Ook als leerling, want dat is ze op sommige momenten nog, is ze wat rustiger geworden. Ze is nu negentien, ze is veranderd en volwassen geworden, vindt ze.

Doorzetten

Arleiza is pedagogisch gedreven. Ze vindt het leuk om met kinderen bezig te zijn. Ze wil leerlingen niet alleen bepaalde vakkennis bijbrengen, maar hen ook duidelijk maken dat ze iets kunnen bereiken met deze school. Ze wil hen leren wat ze zelf geleerd heeft: dat je wel kansen krijgt als je er open voor staat. En dat je soms moet doorzetten, ook als het even niet bevalt of tegenzit. Zelf maakte ze bijvoorbeeld haar derdejaars-horecastage af, ondanks dat ze al snel wist dat dit eigenlijk niets voor haar was. Dat was een van de redenen waarom ze op school opviel. Voor Arleiza is dat vanzelfsprekend. ‘Dat moet je later ook. Als je geld wilt verdienen, wilt blijven eten, dan moet je gewoon bikkelen, ook doorgaan als je iets niet leuk vindt. Je kunt ook collega's hebben die je niet helemaal liggen, maar je moet met iedereen kunnen samenwerken.’
Als andere leerlingen vragen wat ze zo speciaal gedaan heeft, dat ze gevraagd is om klassenassistent te worden, dan antwoordt Arleiza dat ze nou eenmaal ‘een geluksvogeltje’ is. Dat vindt haar jobcoach iets te bescheiden. Behalve haar doorzettingsvermogen viel ze op school op door haar sociale houding en haar enthousiasme. Ze is altijd bereid om iets extra's te

doen, om bijvoorbeeld even mee te helpen met een evenement op school. En ze is sterk in communiceren. Als haar iets niet duidelijk is, dan gaat ze het aan iemand vragen. ‘Maar ik ben ook nog jong hoor,’ is het commentaar van Arleiza op al deze complimenten, ‘ik ben niet alleen maar serieus bezig.’

Ruimte maken voor deze leerlingen

Hoe gaat het nu verder met Arleiza als klassenassistent? De cijfers en het ‘boekenwerk’ worden nu door de docent gedaan. Ze krijgt wel uitleg hoe die zaken in zijn werk gaan, maar ze heeft daar geen taak in. Doorleren en een opleiding onderwijsassistent volgen op mbo 3 niveau, zit er gezien haar huidige prestatieniveau niet in. Maar op den duur gaat de school wel kijken of ze bepaalde cursussen zou kunnen doen en specifieke certificaten kan halen. Als het werk goed gaat, kan de school later goede referenties geven en daarmee andere scholen overtuigen dat het nut heeft om haar een kans te geven. ‘Als praktijkonderwijs vragen wij aan allerlei bedrijven om ruimte te maken voor onze leerlingen. Dan moeten we dat zelf ook doen’, zo redeneert de school. Arleiza denkt zelf dat ze zich wel weer kan aanpassen aan een nieuwe situatie. Voorlopig is ze echter geheel tevreden met deze baan op haar eigen school.

EEN RIJZENDE STER

Vlakbij school ligt het Bilderberg Parkhotel. Een hotel met een hoge classificatie; vier sterren. De gevel is een kunstwerk, met stippen die 's nachts oplichten als sterren aan de hemel. En binnen waan je je in een hemel. Een hele luxe maar toegankelijke hemel, waar je uiterst vriendelijk als een ster wordt behandeld. Je voelt je er als gast direct op je gemak. Voor Numan voelde dat drie jaar geleden totaal anders. Hij kwam het hotel ook niet als gast binnen, maar als zestienjarige stagiair. 'Mijn eerste indruk was: "Wauw, echt sjiek! Hoe ga ik het hier ooit allemaal kunnen doen? Heel moeilijk en heel anders." Het was echt een andere wereld voor me.'

Numan kende de wereld van de fietsenmaker; dat was zijn eerste stage-ervaring. Zijn jobcoach vertelt: 'Op een gegeven moment kwam Numan naar me toe. Hij wilde graag een zakelijkere, sjiekere omgeving. Dat vond hij leuk en interessant. Dus met die informatie ben ik met hem gaan brainstormen.'

'Mijn jobcoach bleef maar zoeken en kwam met het idee van een hotel, maar ik was altijd terugtrekkend en onzeker. Ik zei: "Nee, dat gaat nooit lukken een hotel. Dat is echt heel moeilijk." Maar mijn jobcoach zei: "We gaan het proberen, dat kan sowieso." Dat heb ik gedaan en nu zie ik dat ik het wel kan.'

Numan

Chasseur, een jaar van school.

> ‘IK HEB GEDAAN WAT IK MOEST DOEN, MAAR MIJN JOBCOACH HEEFT MEER GEDAAN DAN HIJ MOEST DOEN.’

Klaarstaan in het hotel

De naam van Numan’s functie is net zo mooi als het donkere hoteluniform dat hij draagt: chasseur. ‘Dat is een soort portier of loopjongen, maar dan met meer taken, zoals autorisatiebonnen registreren, zorgen dat elektriciteit green key gebruikt wordt, taxi’s regelen, lampen vervangen, helpen met bagage. Ik heb gemerkt dat dit mijn ding is; mijn best doen voor gasten. Laten zien dat je er echt voor hun staat.’
Stap voor stap heeft Numan al die verschillende taken geleerd, in overleg met zijn praktijkbegeleider, de frontoffice manager van het hotel. Die heeft er voor gezorgd dat er werd geoefend tot iets goed ging en dat Numan er pas dan weer een nieuwe taak bij kreeg. ‘Mijn praktijkbegeleider in het hotel heeft echt veel voor me gedaan. Ik ben hem heel dankbaar. Hij stond altijd voor me klaar, net als mijn jobcoach op school. Mijn praktijkbegeleider was eigenlijk de jobcoach in het hotel. Hij hield altijd gesprekjes met mij. Hoe het met me ging, hoe het beviel en of ik nog vragen had. Als ik fouten maakte, reageerde hij daar nooit boos op. Hij gaf me dan advies en was altijd behulpzaam.’

Nu voelt Numan zich ook thuis in het hotel. ‘Er zijn altijd gasten die mijn hulp nodig hebben. Deze gasten zijn je later dan meestal heel dankbaar. ‘s Nachts mag ik ook pizza’s maken voor gasten, van het nachtmenu. De collega's uit de keuken zijn dan allemaal thuis aan het slapen’, vertelt hij met een lach.

Aanpassen op school

‘Toen ik in het hotel begon, vond ik het taalgebruik het moeilijkst. Ik zei bijvoorbeeld “doei” tegen gasten en dat mag natuurlijk niet. Je moet “tot ziens” zeggen of “dag”, en de naam van de gast gebruiken, want we spreken alle gasten met de naam aan.’
Op school is daar als eerste aan gewerkt, maar ook aan het vakjargon, vertelt Numans jobcoach: ‘Dat was in het begin erg moeilijk voor Numan, taal en communicatie. Zijn mentor is daarmee aan de gang gegaan om het zo snel mogelijk in zijn systeem te krijgen. Want dat is natuurlijk heel belangrijk als je normaal wilt meedraaien; dat je in ieder geval de taal begrijpt die er gesproken wordt. Los van straattaal en formelere taal hoorde dat er ook bij.’
‘De leraren op school waren altijd heel behulpzaam. Hun aandacht was heel speciaal voor mij. Ik had op school coachgesprekken. Daarin kon ik mijn verhaal kwijt en werd ik geholpen om van mijn minpunten pluspunten te maken. Dat terugtrekkende, dat was mijn hoofdpunt.’
Om die reden werd Numan gestimuleerd om in gesprek te gaan met gasten en dingen in te brengen bij vergaderingen met collega’s. Daar kreeg hij specifieke opdrachten voor.
‘Ik heb veel geleerd op school en ben veranderd.’ Ook tegen zijn vrienden en familie praat hij nu zoals in het hotel. Daar is hij aan gewend geraakt. Verder is hij netter geworden en zelfverzekerder.
Ook al is hij al een jaar van school en heeft hij zo’n geweldige baan, toch mist Numan zijn klasgenoten. Aan de keren dat hij met hun en de docenten op kamp ging, bewaart hij de mooiste herinneringen.

Op zijn plek

Met zijn collega’s heeft Numan ook diverse uitstapjes gemaakt. Ze zijn onder andere samen naar De Kuip geweest, verschillende keren uit eten en naar het ABN AMRO tennistoernooi. Allemaal leuke dingen, die ook nuttig zijn, omdat ze maken dat Numan gasten beter kan informeren, bijvoorbeeld over wat er te doen is in de stad. En dat doet hij graag.
Wat hij vroeger het meest moeilijke vond aan zijn baan, vindt hij nu misschien zelfs wel het leukste. Namelijk dat contact met gasten: ‘Dat is gezellig. Zij vertellen hun verhalen en ik heb mijn eigen verhaal aan hun.’ Hij heeft zelfs wel eens een baan aangeboden gekregen van een meneer die als gast in het hotel verbleef.
Die baan heeft Numan niet aangenomen, want hij zit helemaal op zijn plek en hij weet zeker dat hij in het Bilderberg Parkhotel door zou kunnen groeien naar een andere functie, als hij kenbaar zou maken dat hij dat zou willen. ‘Maar ik ben echt blij met deze baan. Je moet wel klaar zijn om een stap te maken en dat ben ik nog niet. Ik wil juist meer leren en echt goed worden in mijn vak.’ Uitblinken als een ster.

VAN ZORGEN NAAR BEZORGEN

In de docentenkamer hangt in het midden boven de grote tafel een vlieger. Op het bord aan de muur ernaast, hangt de tekst: *Het is tegenwind die de vlieger doet stijgen.* Emre is negentien jaar, al bijna een jaar klaar met school en wat tegenwind is, weet hij als geen ander. Tijdens zijn schoolperiode heeft hij dat meerdere malen ervaren. Dat had invloed op zijn prestaties, maar niet op het plezier dat hij op school had. 'Helemaal in het begin wilde ik niet naar school, maar later wilde ik gewoon elke dag, want ik vond het leuk en zat goed in mijn vel daar.' Hij zou zo weer terug willen.

De leerlingen met wie hij op school zat en van alles mee heeft uitgehaald, zoals een stinkbom en vuurwerk in de klas, mist hij het meest. Hoewel hij aanvankelijk ook wel met hen heeft gevochten, want Emre werd destijds snel boos. Vooral als hij het gevoel had dat mensen iets gemeens deden of zeiden, of dat ze oneerlijk waren. Zijn jobcoach zegt daarover: 'Als bij ons op school wordt geconstateerd dat iemand met zulke problemen rondloopt, dan wordt dat in het zorgteam besproken en wordt bekeken wat het beste past om er iets aan te doen. Er wordt op school bijvoorbeeld agressieregulatietraining gegeven, maar het kan ook zijn dat er een hulpverleningsinstantie wordt ingeschakeld. Dat gebeurde bij Emre.'

Stages, stages en nog eens stages

Terwijl Emre bij zo'n hulpverleningsinstantie aan de slag ging, ging de school ondertussen gewoon door en brak de stageperiode aan. Emre heeft heel veel stageplaatsen gehad, want wat hij het liefst wilde, wist hij

Emre

Koerier, een jaar van school.

niet. Van alles heeft zijn jobcoach voor hem gezocht en georganiseerd en heeft Emre geprobeerd. Een inbouwcentrum, schadeherstelbedrijven, een televisie-installatiebedrijf en meer. 'Mijn jobcoach deed heel erg zijn best voor mij, maar het lukte niet.' Soms was er geen klik met de praktijkbegeleider op de stageplaats, of het was toch niet wat Emre zocht en hij was regelmatig ziek. Geen van die stages maakte hij af.
Toen werd er een stageplaats als vakkenvuller in een supermarkt geregeld. Dat ging goed. Tot de jobcoach op school een telefoontje kreeg van de praktijkbegeleider: 'Emre is weg.' En inderdaad was Emre verdwenen, als gevolg van de agressieregulatie. 'Ik kreeg mezelf onder controle', verklaart Emre, 'Als ik boos werd liep ik weg, weet je, voordat er ergere dingen zouden gebeuren. Dus als ik zag dat het fout ging, dan moest ik er gewoon uit. Om bij mezelf te komen.'
'Dat was natuurlijk een hele goede stap,' vult zijn jobcoach aan, 'dat hij niet meer agressief werd, maar op die stageplaats wisten ze dan niet waar hij was en wat er aan de hand was.' Voor de supermarkt werkte dat zo niet, ondanks de toelichtingen en moeite van de jobcoach. Zo stopte ook die stage weer.

> 'IK HEB VEEL MEEGEKREGEN VAN SCHOOL. HET MEESTE VAN MIJN JOBCOACH. VAN ZO'N DOCENT KAN JE ER NIET NOG EENTJE VINDEN.'

Praten over praten

'We hebben daarna samen veel gepraat, om te kijken hoe hij de volgende stap kon gaan zetten. Dat hij wat hij dacht of voelde, ook ging bespreken', zegt de jobcoach. 'Ja, dat was een probleem voor mij', geeft Emre toe.
De jobcoach heeft daar veel aandacht aan besteed: 'Zodat hij leerde om problemen zelf op te lossen. Dat is echt de rode draad geweest naar wie hij nu geworden is. Wat ervoor heeft gezorgd dat hij nu redelijk zelfstandig een baan heeft en kan houden. Het blijft een aandachtspunt dat communiceren, maar het gaat ontzettend veel beter.' Daar is Emre het mee eens en hij voelt zich er beter bij.
Toen hij bijna klaar was met school, werkte hij met plezier bij een andere supermarkt waar hij op het punt stond om een fulltime contract te gaan tekenen, maar ook dat ging weer niet door. 'Dat was mijn eigen schuld', zegt Emre daarover. Zijn jobcoach plaatst een vraagteken bij die opmerking en legt uit dat er voor Emre in die tijd nare dingen in de privésfeer speelden. Emre maakte zich daar enorm druk om en kon zich niet goed meer concentreren. School werd afgerond, maar Emre raakte zijn baan kwijt.

Weer aan het werk

Een aantal maanden was Emre thuis. Toen het allemaal weer wat beter ging, was hij dat thuiszitten snel zat en zijn ouders ook. Hij ging terug naar zijn jobcoach op school en vroeg hem om hulp bij het vinden van een baan. 'We zijn samen een tijd druk bezig geweest om werk te vinden en hebben allerlei bedrijven bekeken en gebeld, maar Emre is ondertussen zelf ook bezig geweest', zegt de jobcoach 'En op een dag kwam hij bij me met het nieuws: "Ik heb werk! Bij de Bezorgbeer.""
'Daar bezorg ik eten op een scooter. Om half zes 's middags begin ik en ik werk tot negen uur 's avonds. Soms tien uur. Als er een bestelling binnenkomt, zet je die op de computer op je naam en dan moet je gaan bezorgen. Als je het adres niet kan vinden, ook niet via internet, moet je dat zeggen, want klanten willen natuurlijk geen koud eten. Dan brengt een collega het weg.'
Doordat de jobcoach bij Emre's nieuwe baas voor hem heeft bemiddeld, werkt Emre niet meer op oproepbasis, zoals in het begin, maar heeft hij een contract van 24 uur gekregen.

Topper

Emre is zijn jobcoach heel dankbaar: 'Hij heeft me bij bijna alles geholpen. Al mijn problemen. Bij hem kon ik alles makkelijker kwijt dan bij een ander. Hij is gewoon een topper! En dat is de waarheid.'
Toch zoekt hij nu nog verder, naar een andere baan. Nog steeds weet hij niet precies wat hij wil, maar wel dat hij graag meer uren per week wil werken. Het liefst op een plek met een vaste taak, waar hij goed in kan worden en jaren kan blijven. Misschien wel in een fabriek.
De vlieger is in de lucht. Hopelijk blijft de wind gematigd stabiel.

GOED OP PAD

Toen hij acht jaar was, verhuisde David vanuit Portugal naar Nederland. Nu hij twintig is, speelt de Portugese taal nog steeds een grote rol voor hem. ‘Als ik met iemand praat, denk ik in het Portugees en daarna vertaal ik het naar het Nederlands. Ook met rekenen. Ik reken in het Portugees en dan doe ik het in het Nederlands. Het is wel moeilijk om in twee talen te denken.’ Daarnaast is David dyslectisch, dus leren is dubbel moeilijk voor hem. Hoewel hij hele leuke docenten had, die alles zoveel mogelijk aanpassen, vond hij dat leren de eerste jaren op de praktijkschool echt niet leuk.

Zelfs praktijkvakken waar de meeste leerlingen plezier in hebben, vond David maar niks. Soms ging hij naar de horecales omdat je daar lekker mocht eten, maar eigenlijk wilde hij maar één ding: sport. ‘In de tweede klas hebben we veel gesprekken met David gehad en in de derde ook. Wat wil je? En wat is een keuze die goed is voor jou?’ vertelt zijn mentor, ‘David had een uitgesproken mening. We hebben toen gekeken welke kwaliteiten en capaciteiten David heeft. Dat was inderdaad omgang met jongeren en sporten. De keuze voor sport vanuit een praktijkschool is uitzonderlijk, maar daar ligt wel zijn talent.’

David

Mbo-leerling Sport & Beweging, drie jaar van school.

Doelpunten

Er werd een passende stageplaats voor David gezocht en gevonden; een jongerenwerkbedrijf waar veel aan voetbal werd gedaan. Daar mocht hij sportlessen gaan geven. Jongerenwerker Jerry was tijdens die stage zijn begeleider en met hem klikte het heel goed, zegt David: 'Jerry is een heel open persoon. Hij kon heel streng zijn, maar die strengheid had altijd een doel. Jou beter te maken. Dat zag je. Op een gegeven moment dacht ik: leuk beroep en Jerry is een leuke man. Ik wil eigenlijk net als hem worden.'
Met die motivatie en doordat David lekker praktisch met en aan zijn eigen talent kon werken, vond hij leren opeens een stuk interessanter.

Veranderd

Leren was toen nog steeds niet makkelijk, maar de school hielp hem op alle mogelijke manieren. Er zijn veel reflectiegesprekken gevoerd en verslagen geschreven. 'We hebben gekeken naar wat David nodig had voor de toekomst en wat daar dan bij hoorde. We hebben met hem geoefend en hem gecoacht. Tools ontwikkeld en hem trucjes geleerd, met name voor Nederlands, waardoor hij bepaalde dingen ging begrijpen die daarvoor niet lukten. Toen hij eenmaal mbo niveau 1 haalde en in hetzelfde jaar ook zijn papieren voor sportcoach, ging hij de smaak te pakken krijgen en zeggen: "Ik wil nu zo hoog mogelijk halen."'
Op school zagen ze toen een heel andere David terug. En hij merkte zelf ook dat hij veranderde en zich ontwikkelde: 'Ik was een brutaal kind vroeger. Op het moment dat ik stage ging lopen, heb ik dat afgeleerd. Dan zit je in de stoel van de docent en niet die van de leerling. Je gaat anders kijken en je kan anders stoer zijn, dat zie je dan.'

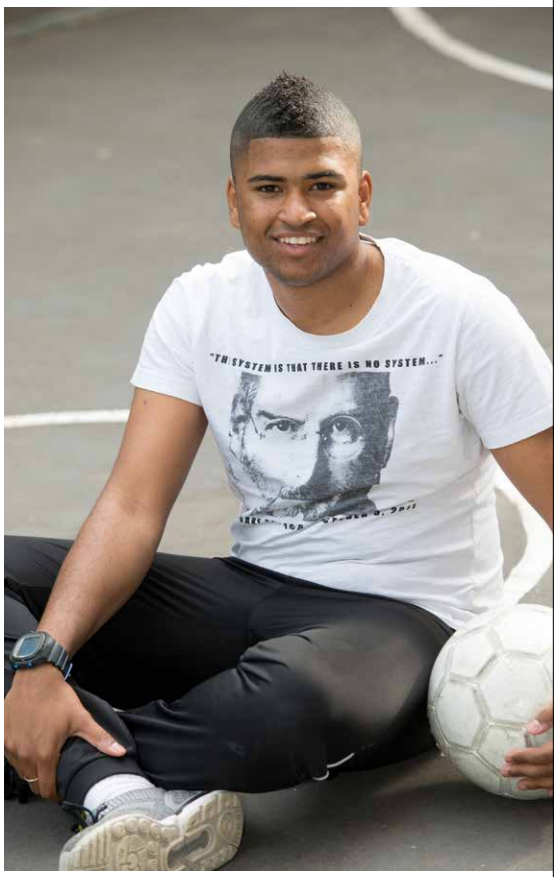

'MIJN MENTOR EN OOK DE REST VAN DE DOCENTEN HEBBEN ME ECHT GOED GEHOLPEN. ZE ZIJN ALTIJD POSITIEF NAAR MIJ GEWEEST EN HEBBEN MIJ GESTIMULEERD OM DOOR TE GAAN.'

Motiveren

Zijn moeder is trots op zijn prestaties. Ze heeft David geleerd om het goede pad te volgen. 'Dat heb ik gedaan. Ikzelf wil jongeren nu motiveren om ook dat goede pad te gaan volgen. Niet het slechte pad.'
Op de praktijkschool heeft David wel eens leerlingen gezien die dat slechte pad op wilden gaan. 'Die hadden iets van: "Ik kan hier niks bereiken, ik ga weg." Ze voelden zich dom. Dat was het. En dan zeiden ze al gelijk: "Ik ga hier niks bereiken en daar ga ik ook niet mijn best voor doen." Ze schaamden zich dat ze op een school met een laag niveau zaten. Dat merkte je heel goed. "Ik ga niet zeggen dat ik op een praktijkschool zit, ik zeg gewoon dat ik op een vmbo-school zit", dat zeiden ze.'
Tegen leerlingen die zo tegen de school aankijken, zou David willen zeggen: 'Ga niet luisteren naar mensen die jou belachelijk willen maken, of jou gaan uitlachen omdat je een praktijkleerling bent. Doe gewoon je best. Probeer naar docenten te luisteren. Probeer je opdrachten te doen. Kijk alvast wat je later wil doen, ga daarin stage lopen en blijf doorgaan. Alles kan! Ik zeg altijd: "Alles kan!"'

Bereiken

Dat luisteren naar docenten is een ding, maar misschien was het nog wel belangrijker dat de docenten naar David luisterden. Vooral het contact met zijn mentor was goed. Zij was in het tweede jaar ook zijn docent voor het vak techniek. 'Ik kon alles tegen haar zeggen. Zij weet alles van mij.' Dat het vertrouwen wederzijds was, bleek toen David bij techniek als enige een honkbalknuppel mocht maken toen de klas moest leren vijlen, omdat zijn mentor er vertrouwen in had dat hij niets verkeerds met die knuppel zou gaan doen. Dat vertrouwen voelde hij duidelijk. En dat voelde goed.
Dat je als leerling met zo'n houding echt iets kunt bereiken met praktijkonderwijs, heeft David bewezen. Hij is drie jaar klaar met de praktijkschool en doet nu een combinatie van niveau 3 en 4 van de mbo-opleiding Sport & Bewegen. Dat is bijzonder, want het doel van praktijkonderwijs is dat je gaat werken. Het lukt David om door te leren, doordat zijn opleiding relatief weinig theoretisch is, maar ook doordat hij nog steeds bij zijn mentor van de praktijkschool terecht kan. Ze helpt hem nog altijd als dat nodig is. Bijvoorbeeld met opdrachten en portfolio's. Wie weet hoe vaak ze dat nog kan doen, want David wil na het mbo het liefst verder leren. Wie had dat ooit gedacht en wat is er dan nog meer mogelijk? Alles kan!

DROOMBAAN

In visrestaurant Zeezout is een reuze *trigla lucerna* op een tegeltableau aan de muur te zien. ‘Dat is een rode poon’, zegt Santino, die normaal in de keuken van het restaurant te vinden is, ‘De lievelingsvis van de chefkok en een aparte vis om te fileren. Fileren is het leukste om te doen. Het maakt niet uit welke vis, ik vind alles leuk om uit elkaar te halen.’ Het smaakvolle Zeezout ligt midden in Rotterdam en staat in directe verbinding met zee, middels een groots uitzicht op de Maas, maar ook door de gerechten die er worden geserveerd. Eigen stijl, perfecte presentatie, puur, vernieuwend, verrassend, voortreffelijk, zijn woorden die daarover jaar in jaar uit opduiken. En dat sprak Santino enorm aan.

Toen hij op de praktijkschool zat, kon Santino van een baan op zo’n plek alleen maar dromen. Zijn mentor vertelt hoe hij destijds in de horeca begon: ‘In de derde klas had Santino detailhandel en horeca en ging hij stage lopen bij Praxis. Maar daar kwamen we al snel van terug. Dat was niets voor hem. Horeca leek hem wel interessant en hij kwam zelf met een Grieks restaurant in Roosendaal. Daar hebben we het toen over gehad, want dat is niet in de regio. Maar hij voelde zich daar prettig en kon er veel kansen krijgen. Dus hebben we gezegd: “Dan moet reizen geen probleem zijn, ook niet voor de begeleiding vanuit school. Dan ga jij je daar ontwikkelen.”’ ‘Daar heb ik ontdekt dat horeca mijn ding is. Ik ben er begonnen met kleine dingetjes en na een jaar kon ik mijn eigen kantje draaien. Dat vond ik echt leuk. Later ben ik bij de Harbour Club gaan werken.’ Zo heeft Santino de school beëindigd met een baan in de horeca en een mbo 1 diploma.

Basiskok

Na twee maanden werken wilde Santino meer, daarom ging hij terug naar school. Een andere school, waar hij zijn mbo 2 diploma basiskok kon halen. ‘Ik hou niet echt van leren, maar iets met mijn handen doen, vind ik hartstikke leuk.’ De opleiding tot basiskok bestaat uit veel leren door doen en daarvoor had Santino opnieuw een praktijkadres nodig. Hij wilde iets sjieks. Hij wilde Zeezout. ‘Maar het mbo deed een beetje moeilijk, want ik ben chronisch ziek. Ik heb systemisch lupus erythematosus. Dat zijn eigenlijk verschillende ziektes in elkaar. Ik heb geen weerstand en

Santino

Mbo-leerling in opleiding tot zelfstandig werkend kok, vier jaar van school.

daardoor kunnen overal in mijn lichaam ontstekingen ontstaan enzo. Dus dat is ook wel riskant voor bedrijven, zo'n ernstige aandoening.' Maar Zeezout was wat hij wilde en dus is hij toen maar zelf afgestapt op de chefkok, die ook de eigenaar en drijvende kracht van het restaurant is. En hij wilde het wel met Santino proberen. Ondanks die ziekte.
'Ook hier begon ik met kleine dingen als spinazie plukken. Ik werkte in het begin maar halve dagen. Het was te zwaar voor m'n gewrichten. Ik kreeg overal last van. Ik moest echt wennen, maar als je het leuk hebt, dan valt alles mee. Ik wil het niveau halen van anderen en weet waarvoor ik het doe. Daarom blijf ik er achteraan gaan.'

Zelfstandig werkend kok

Inmiddels werkt Santino al drie en half jaar bij Zeezout. Eén dag in de week gaat hij naar school en drie dagen in de week werkt hij er betaald. Van 's ochtends kwart voor tien, tot twaalf uur 's nachts. Soms zelfs één uur.
'Eerst gaan we ontbijten met alle koks en om kwart over tien begint het. Dan gaan we mise en place-en. Dat is het voorbereiden van de producten; wortels schaven, pastinaak in de oven doen. Iedereen moet zijn eigen kantje regelen.' Er zijn vier van die kantjes in de keuken: groenten, voorgerechten, achter in de hoek is patisserie en vooraan rôti. Daar staat de chef, hij bakt de vis. Santino beheerst inmiddels alle werkzaamheden, van alle kantjes. Soms moet hij zijn aandacht verdelen; dan helpt hij waar hij helpen kan. Als hij een eigen kantje heeft, is dat meestal de patisserie. Dat vindt hij samen met fileren het leukste om te doen.
Vroeger op de praktijkschool had hij moeite met concentreren. Daar is toen hard aan gewerkt en in de keuken komt dat van pas. 'Je moet goed focussen, dat je mooi snijdt en de gerechten goed meegeeft. Anders krijg je wel op je flikker.' Het lukt Santino nu prima om zijn aandacht te richten. Zelfs op die lange werkdagen in die hectische keuken.
En met de chef kan hij het goed vinden. 'Hij is heel aardig. Hij leert me veel en luistert altijd. Met mijn ziekte gaat hij goed om. Ik wil alles wel, maar ik ben toch beperkt. Hij maakt zich daar niet druk om.'

Helpende hand

Op de praktijkschool zijn ze ook altijd goed met zijn ziekte omgegaan, vindt Santino. Zijn leven was destijds op alle fronten woelig en alles behalve zoet. Hij werd gepest om bepaalde gevolgen van zijn ziekte. Daardoor ontstonden wel eens ruzies, soms zelfs gevechten. Thuis waren er moeilijkheden met zijn ouders en kreeg hij criminele voorbeelden van familieleden. Daarom is hij al vroeg bij andere mensen gaan wonen, zonder familie. En tussendoor waren er veel ziekenhuisopnames.
Zijn mentor was er altijd voor hem. Op school, maar ook in het ziekenhuis en 's nachts op een verlaten station. 'We hebben hele leuke momenten meegemaakt, maar ook hele verdrietige. Dat ik hem door de telefoon naar huis aan het praten was, omdat hij niet meer terug wilde. Ik heb hem heel vaak op moeten pakken: "Kom op Santino! Je loopt nu te ver aan de zijkant." En altijd weer zeggen dat er een nieuwe start was. "We gaan gewoon weer opnieuw beginnen."' Op een bepaald moment heeft ze tegen Santino gezegd: 'Of je blijft in de goot en ik moet langs je heen lopen, of je geeft me een stukje van je hand en je laat me je helpen.'

'IK WAS NIET DE MAKKELIJKSTE EN BEN NIET ALTIJD AARDIG GEWEEST. TOCH BLIJVEN ZE OP DEZE PRAKTIJKSCHOOL MOEITE DOEN OM JE TE HELPEN EN JE TE MOTIVEREN OM DOOR TE BLIJVEN GAAN EN IETS TE BEREIKEN.'

Dromen

Nu prijkt vlak boven zijn hand op zijn onderarm de tekst: *Some dreams stay dreams, some dreams come true*. 'Er is wel een droom waarheid geworden. Ik ben in een goed restaurant gekomen, ik heb het hier hartstikke leuk en ja, daarom heb ik deze tatoeage laten zetten. Ik dacht dat ik het nooit zou halen en toch heb ik nu diploma's en woon ik op mezelf. Ik heb een leuke vriendin en een hond.'
Zijn mentor op school zoekt hij nog steeds op. Soms met een bos bloemen, soms met ingewikkelde belastingvragen.
En er zijn nog dromen over. 'Ik wil misschien een eigen restaurant beginnen voor kinderen die ook ziek zijn en willen werken, maar het niet kunnen omdat het risico's heeft. Dat die kinderen er dan ook plezier in hebben en de mensen voor ons komen. Niet omdat we ziek zijn, maar omdat het goed en lekker is wat we doen. Daarvoor heb ik wel mijn mbo 3 diploma nodig en ik moet sowieso sparen om een eigen zaak te kunnen starten.'
Zo werkt Santino hard verder aan zijn droom. 'Maar', zegt zijn mentor, 'het grootste heeft hij al gedaan: hij heeft gezorgd dat hij ondanks alles op het goede pad terecht is gekomen.'

WAT DOET DE SCHOOL?

De naam zegt het al: in het praktijkonderwijs staat de praktijk centraal. De leerlingen leren al doende wat ze nodig hebben voor beroepspraktijken. Niet alleen de specifieke vakkennis, ook algemene werknemers- en ondernemerskwaliteiten en de basale kennis van taal en rekenen. De school zorgt voor een uitdagende leeromgeving en is toekomstgericht. Aan het eind moeten leerlingen een baan hebben, sommigen stromen door naar het mbo. De school biedt een veilige leeromgeving. Docenten, mentoren, jobcoaches en het ondersteunend personeel werken aan de persoonlijkheidsvorming van leerlingen en zoeken zo nodig — in overleg met ouders en verzorgers — naar oplossingen voor persoonlijke omstandigheden. LMC Praktijkonderwijs Schietbaanstraat is een kleine school en kan daardoor rekening houden met specifieke kenmerken van individuele leerlingen, niet alleen als toekomstige werknemer maar als totale persoon.

Intellectuele ontwikkeling

De leerlingen op deze school zijn geen ‘studiehoofden’. Ze waren in het basisonderwijs langzamer dan gemiddeld, ze hebben moeite met bepaalde vakken of met zich uitdrukken en concentreren, of ze kunnen gewoon niet lang rustig op een stoel zitten. Informatie uit een boek onthouden ze vaak slecht, maar door systematisch oefenen in de praktijk kunnen ze toch bekwame vakmensen worden. Docenten blijven net zo lang aan iets werken totdat de leerling het zelfstandig kan en weet. De school houdt rekening met wat leerlingen (nog) niet kunnen, maar besteedt vooral aandacht aan wat ze wel kunnen, wat hun sterke kanten en ontwikkelingsmogelijkheden zijn. Vaak gaat die ontwikkeling niet in een rechte lijn. Een keer mislukken of uit je bol gaan, is op deze school niet gelijk einde verhaal. Er wordt gekeken naar het verhaal erachter en leerlingen krijgen altijd een tweede kans.

Vertrouwen

Leerlingen krijgen het vertrouwen dat ze talenten hebben en dat ze iets kunnen bereiken in het leven. Ze zijn geen nummers, ze worden gezien. Zo ervaren de leerlingen het ook, zo blijkt uit de opgetekende verhalen. ‘Ik kan alles tegen haar zeggen’, ‘Ik kan altijd bij hem terecht’. Het zijn woorden die vaak gevallen zijn en die uitdrukking zijn van de vertrouwensband die docenten, mentoren en jobcoaches in de loop van de jaren met leerlingen opbouwen. Een band die niet noodzakelijk verbroken wordt als de leerling van school gaat. Ook na twee of drie jaar weten de leerlingen de school nog te vinden. De ene keer komen ze met een bos bloemen of een behaald certificaat, de andere keer met een belastingformulier.

Beroepskeuzebegeleiding

Voor veertienjarigen is het niet eenvoudig om realistische beroepskeuzes te maken. Terwijl ze dromen van een carrière als profvoetballer moeten ze op school kiezen tussen de domeinen zorg & welzijn, techniek, horeca en detailhandel. Mentoren en jobcoaches helpen daarbij door dit onderwerp stap voor stap concreet te maken en door hen te laten kennismaken met diverse beroepspraktijken. De school zoekt in het derde en vierde jaar — samen met de leerling — een geschikte stageplaats uit; en als die tegenvalt een tweede, een derde, en soms zelfs een vierde of een vijfde. Voor de begeleiding van dat keuzeproces zijn speciale medewerkers in dienst.

Jobcoaches

De jobcoaches zijn echt specialisten. Ze kennen de arbeidsmarkt voor deze leerlingen goed en hebben een groot netwerk binnen het bedrijfsleven opgebouwd. Ze kennen de wet- en regelgeving omtrent algemene arbeidsvoorwaarden en loondispensaties voor werknemers met een beperking. Ze weten welke kennis en vaardigheden nodig zijn om goed te functioneren in verschillende beroepspraktijken en kijken welke stappen een leerling nog moet zetten om zo ver te komen. Sommige leerlingen beginnen eerder met hun stages, anderen beginnen juist wat langzamer. De een krijgt de opdracht om de handelingen die bij een bepaalde taak horen in een schriftje te schrijven en om dat lijstje elke keer te checken, totdat het ‘automatisch’ gaat. De ander krijgt als leerdoel om wensen en vragen aan zijn of haar leidinggevende voor te leggen of om als vakkenvuller meer op de klanten te letten. Omdat de jobcoaches geheel vrijgesteld zijn voor dit werk, zijn ze goed bereikbaar voor leerlingen en hun praktijkbegeleiders.

Uitdagingen

In de lessen op school wordt de benodigde basiskennis en vakkennis geleerd. Leerlingen die moeite hebben met rekenen worden vanaf het eerste leerjaar bijgespijkerd; in het derde en vierde leerjaar leren ze specifieke trucs, bijvoorbeeld voor het kassawerk. In de lessen Nederlands wordt aandacht besteed aan algemene spreek- en schrijfvaardigheid, maar ook aan talige omgangsvormen in verschillende beroepspraktijken en aan het vakjargon. In een chique hotel of met je leidinggevende praat je nou eenmaal anders dan met je vrienden.
Aanvullend op de stages krijgen ze op school specifieke vaklessen. Als de leerlingen uit de praktijk weten waarvoor ze dat nodig hebben, bijvoorbeeld de precieze namen van het gereedschap, dan gaat dat beter. Daarnaast zorgt de school voor uitdagingen door leerlingen in te schakelen in de organisatie en promotie van de school. Leerlingen die liefst alleen onder vrienden muziek maken, worden gevraagd om namens de school op te treden op een wijkfeest. Verlegen leerlingen worden ingezet in voorlichtingsactiviteiten van de school in het basisonderwijs. Een leerling met pedagogische en sociale talenten kreeg tot haar verrassing een echte baan als klassenassistent in de school aangeboden.

Een veilige leeromgeving

‘Als hier iets gebeurt, dan sta je er niet alleen voor.’ Een ruzie, een pesterij, een diefstal, de medewerkers van de school springen er gelijk op in, want de school wil voor de leerlingen een veilige omgeving zijn. Het vertrouwen en de persoonlijke band, en goed contact met de ouders en verzorgers, is daarvoor de algemene basis. Directie en medewerkers zijn ook buiten schooltijden bereikbaar. Leerlingen en ouders hebben hun mobiele telefoonnummer. Onmiddellijk reageren op incidenten is een belangrijke aanvulling op deze algemene beschikbaarheid, zo blijkt uit de verhalen van de leerlingen. Voor persoonlijke hulpverlening is er een zorgteam, dat eventueel kan doorverwijzen naar externe specialistische hulp.

Persoonlijkheidsvorming

Niet alleen de docenten en hun ouders, ook de leerlingen vinden van zichzelf dat ze in de loop der jaren erg veranderd zijn. Ze zijn ‘volwassen’ geworden, al willen of durven ze dat woord nog niet uit te spreken. Dat klinkt iets te serieus. Aan dat volwassen worden, ofwel de persoonlijkheidsvorming, wordt op school gewerkt door middel van speciaal cursusaanbod zoals de weerbaarheidstraining Rots & Water, door leerlingen verantwoordelijkheid te geven op school, bijvoorbeeld in het PrO-team of in de kantine, door de omgangsvormen in de klas en door persoonlijke begeleiding. Voor elke leerling wordt een persoonlijk ontwikkelingsplan met specifieke leerdoelen opgesteld. Leerlingen leren voor zichzelf opkomen, zichzelf te laten zien, maar ook om zich te beheersen. Ze leren communiceren: praten én luisteren, en de non-verbale kant ervan. Ze leren over zichzelf nadenken, zelf initiatief nemen en zelfstandig problemen oplossen.
Dat zijn allemaal kwaliteiten waardoor leerlingen steviger in hun schoenen komen te staan. Niet alleen binnen hun werk, ook daarbuiten, want het gaat de school om de hele mens.

COLOFON

Tekst: Rianne Polak & Joke van der Zwaard
Foto's: Rein van der Zee
Ontwerp: Karin ter Laak
Drukker: Drukkerij De Nieuwe Grafische

Oplage: 500 stuks
Rotterdam 2015

LMC Praktijkonderwijs Schietbaanstraat
Schietbaanstraat 26
3014 ZX Rotterdam
010 4362821
www.schietbaanstraat.lmc-pro.nl

LMC
Praktijkonderwijs